

Ovaj projekat je
finansiran od strane EU

International
Labour
Organization

Izvještaj o procjeni stanja ekonomsko-socijalnih vijeća na Zapadnom Balkanu

SOCIJALNI
DIJALOG

Izvještaj o procjeni stanja ekonomsko-socijalnih vijeća na Zapadnom Balkanu

Autorska prava © Međunarodna organizacija rada 2017
Prvo izdanje 2017. godine

Publikacije Međunarodnog ureda rada su zaštićene autorskim pravima prema Protokolu 2 Univerzalne konvencije o autorskom pravu. Međutim, njihovi kratki dijelovi se mogu reproducirati bez odobrenja, pod uslovom da je naveden izvor. Za prava na reprodukciju ili prevod, potrebno je podnijeti zahtjev na adresu Publikacije MOR-a (Prava i odobravanje), Međunarodni ured rada, CH-1211 Ženeva, Švicarska, ili putem emaila rights@ilo.org. Međunarodni ured rada podržava podnošenje takvih zahtjeva.

Biblioteke, institucije i drugi korisnici koji su registrirani kod organizacije za pravo na reprodukciju mogu vršiti umnožavanje u skladu sa odobrenjima koja im se izdaju u ovu svrhu. Posjetite www.ifrro.org kako biste pronašli organizaciju za pravo na reprodukciju u vašoj zemlji.

Izdanje na engleskom jeziku
ISBN: 978-92-2-131355-7 (web pdf)

Izdanje na albanskom jeziku
ISBN: 978-92-2-830856-3 (web pdf)

Izdanje na makedonskom jeziku
ISBN: 978-92-2-830867-9 (web pdf)

Izdanje na bosanskom jeziku
ISBN: 978-92-2-830868-6 (web pdf)

Izdanje na srpskom jeziku
ISBN: 978-92-2-830926-3 (web pdf)

Oznake koje se koriste u publikacijama MOR-a, koje su u skladu sa praksom Ujedinjenih nacija, i prikaz materijala u njima, ne podrazumijevaju izražavanje bilo kojeg mišljenja Međunarodnog ureda rada po pitanju pravnog statusa bilo koje zemlje, oblasti ili teritorije, njenih ovlaštenja ili po pitanju određivanja njenih granica.

Isključiva odgovornost za mišljenja izražena u označenim člancima, studijama i drugim materijalima je na njihovim autorima, a publikacija ne predstavlja priznanje u njoj izraženih mišljenja od strane Međunarodnog ureda rada.

Navođenje naziva firmi i komercijalnih proizvoda i procesa ne podrazumijeva njihovo priznanje od strane Međunarodnog ureda rada, a svaki izostanak navođenja određene firme, komercijalnog proizvoda ili procesa nije znak neodobravanja.

Publikacije i digitalni proizvodi MOR-a se mogu nabaviti u većim knjižarama ili digitalnim distributivnim platformama, ili direktno naručiti putem ilo@turpin-distribution.com. Za više informacija, posjetite našu web-stranicu: [www.ilo.org](http://www.ilo.org/publns) ili kontaktirajte ilopubs@ilo.org.

Sadržaj

Lista skraćenica	3
Izvršni sažetak	5
Izjave zahvalnosti	7
PRVI DIO	8
Poglavlje 1	
Uvod	9
Poglavlje 2	
Provođenje procjene stanja	11
2.1. Samoprocjena	11
2.2. Intervjui tokom procjene stanja	12
2.3. Zadaci koje su izvršili članovi timova za procjenu stanja	12
2.4. Plan provođenja procjene stanja	13
2.5. Provođenje i procjena	13
Poglavlje 3	
Opći nalazi	14
3.1. Postojeći pravni i institucionalni okviri za tripartitni socijalni dijalog na nacionalnom nivou	15
3.2. Interne strukture za pružanje tehničke podrške ekonomsko-socijalnim vijećima u procesima formuliranja mišljenja i preporuka (tehnički sekretarijati i stalna specijalizirana tijela)	16
3.3. Identificirana uska grla u operativnim procesima ekonomsko-socijalnih vijeća	16
3.4. Članovi ekonomsko-socijalnih vijeća i njihov doprinos debatama	17
3.5. Uticaj mišljenja i preporuka ekonomsko-socijalnih vijeća	17
Poglavlje 4	
Opće preporuke i akcije za dalju diskusiju i provođenje	18
4.1. Mandat ekonomsko-socijalnog vijeća	19
4.2. Konsultativna osnova/hvatanje u koštac sa nedostacima u implementaciji	19
4.3. Pružanje podrške ESV-u – administrativna, finansijska, tehnička i stručna ekspertiza	20

Poglavlje 5

Sinopsis nacionalnih izvještaja:

primjeri dobre prakse, izazovi i preporuke koji se odnose na svaku specifičnu državu	21
5.1. Republika Albanija	21
5.2. Bosna i Hercegovina	23
5.3. Bivša jugoslovenska republika Makedonija	26
5.4. Crna Gora	27
5.5. Republika Srbija	28
5.6. Kosovo (u skladu sa značenjem Rezolucije 1244 VS UN-a)	30

DRUGI DIO

32

Prikaz i ishodi podregionalne konferencije na visokom nivou projekta ESAP, 5. i 6. jula 2017. godine

1. Uvod	33
2. Uspostavljanje šire agende	33
3. Predstavljanje izvještaja po državama	33
4. Komparativna i inspirirajuća iskustva institucija nalik ekonomsko-socijalnim vijećima u odabranim zemljama Evropske unije (Poljska, Danska i Portugal)	34
5. Zatvaranje jaza: Izazovi i potencijalni načini da se oni premoste	36
6. Panel sesije: Mjesto ekonomsko-socijalnih vijeća u budućnosti socijalnog dijaloga	38
7. Budući koraci i preporuke	39
7.1. Podregionalni nivo	39
7.2. Aktivnosti organizirane između kolega	40

Aneks

41

Sažeta matrica

42

Lista skraćenica

BiH	Bosna i Hercegovina
PER	Program ekonomskih reformi
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
ESAP	Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja
ESV	Ekonomsko-socijalno vijeće
BJRM	Bivša jugoslovenska republika Makedonija
MSZO	Ministarstvo za socijalnu zaštitu i omladinu
NVR	Nacionalno vijeće za rad
ToR	Projektni zadatak

Izvršni sažetak

Ovaj izvještaj objedinjuje nalaze i preporuke koje su rezultat procjene stanja ekonomsko-socijalnih vijeća (ESV) koja je izvršena u Albaniji, Bosni i Hercegovini (Republika Srpska i Federacija BiH), Crnoj Gori, Srbiji, Bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji i Kosovu (prema definiciji Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244). On je također baziran na zaključcima podregionalne konferencije na visokom nivou koja je održana u Beogradu 5. i 6. jula 2017.

Tripartitni timovi za procjenu stanja, od kojih se svaki sastoji od predstavnika dva ekonomsko-socijalna vijeća, su procijenili funkcioniranje trećeg sa fokusom na sljedeće oblasti: uloga i mandat regulirani nacionalnim zakonodavstvom; raspoloživost tehničkih i finansijskih resursa i interna i eksterna tehnička podrška; sastav; metode rada i operativni proces; uticaj i djelovanje preporuka i mišljanja ESV-a.

Tokom posljednje decenije je uspostavljena relativno široka infrastruktura za tripartitne konsultacije u svim zemljama Zapadnog Balkana. Ovaj proces podržava regionalna ratifikacija osnovnih konvencija MOR-a, posebno Konvencije o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje iz 1948. godine (br. 87), Konvencije o pravu na organiziranje i kolektivno pregovaranje iz 1949. godine (br. 98), i Konvencije o tripartitnim konsultacijama iz 1976. godine (br. 144). Institucije socijalnog dijaloga su unaprijeđene u većini ovih zemalja, često uz pomoć MOR-a.

Trenutnu arhitekturu odnosa među privrednim granama širom Zapadnog Balkana karakteriziraju dominantno institucionalizirane tripartitne konsultacije na nivou politike, sa slabijim prisustvom i efektivnošću mehanizama kolektivnog pregovaranja.

Uprkos značajnom napretku koji je ostvaren u izgradnji institucija, institucije socijalnog dijaloga još uvijek imaju slabu vidljivost u društvu i ograničen uticaj na nacionalne procese kreiranja politika i zakona. Slaba opredijeljenost nekih važnih donosioca politika za tripartitni socijalni dijalog, ograničena institucionalna podrška, i nedovoljni tehnički kapaciteti ovih institucija da daju dobre savjete u vezi širokog spektra složenih ekonomskih i socijalnih pitanja negativno utiču na njihov efekat i kredibilitet u nacionalnim debatama. Nivo povjerenja među tripartitnim akterima socijalnog dijaloga je također na niskom nivou. U nekim slučajevima, vlada ne razumije u potpunosti svoju ulogu kao facilitatora, pružaoca podrške i garancije za stvarni socijalni dijalog, a socijalni partneri sumnjaju u sposobnost vlade da obavlja ovu ulogu. Socijalnim partnerima još uvijek nedostaje potrebna organizaciona infrastruktura i tehnički kapacitet za preuzimanje obaveze i davanje svojih potencijalnih doprinosa.

U većini zemalja koje su predmet procjene, mandat ESV-a je dovoljno širok da uključi ekonomska i socijalna pitanja. To obično obuhvata reforme u oblasti rada i zapošljavanja, fiskalnih i poreskih mjera, zdravlja, obrazovanja i obuke, mjera za ublažavanje posljedica ekonomske krize, konkurencije i produktivnosti, ili privatizacije i strukturalnim reformama. Međutim, tripartitni socijalni dijalog se obično percipira kao isključiva odgovornost ministarstva za rad, a ne i „cijele“ vlade.

Dok zakonodavstvo većine zemalja obavezuje vladu da traži mišljenje ili preporuku ESV-a o nacrtu zakona i politikama koje su u okviru nadležnosti ESV-a, još uvijek ne postoji dobro uspostavljena i stalna praksa poštovanja ovog pravila, a takvu pravnu obavezu uglavnom zanemaruje većina ministarstava sa više moći (npr. finansije ili ekonomija). Također, u većini slučajeva ne postoji institucionalizirani mehanizam za monitoring akcija koje slijede nakon preporuka ekonomsko-socijalnih vijeća.

Ispostavilo se da je u mnogim slučajevima približno samo 50% svih usvojenih prijedloga zakona koji potpadaju pod nadležnost ESV-a bilo prethodno diskutirano od strane nacionalnog ESV-a. Zastupnici u parlamentu često nisu svjesni mišljenja i preporuka koje izdaje ESV, kao ni opća javnost.

Neki socijalni partneri su stava da ne postoji dovoljna politička volja vlade u cjelini da iskoristi raspoložive institucije socijalnog dijaloga u njihovom punom potencijalu i da stavi stvarni dijalog o politikama visoko na listu prioriteta političke agende.

Kao generalni zaključak, sva ekonomsko-socijalna vijeća koja su bila predmet procjene su prošla težak period, uzimajući u obzir ekonomska i socijalna pitanja koja proizilaze iz globalne finansijske i ekonomske krize, ali su efektivno ostala netaknuta. Ovo je dobar pokazatelj njihove otpornosti u vremenima krize i pozitivan signal za budućnost ekonomsko-socijalnih vijeća na podregionalnom nivou.

Dat je veliki broj općih i za pojedinačne zemlje specifičnih preporuka s ciljem adresiranja identificiranih nedostataka i povećanja relevantnosti i uticaja akcija ESV-a. One obuhvataju osiguranje širokog obima pravnih nadležnosti nacionalnih ekonomsko-socijalnih vijeća za izdavanje mišljenja i savjeta o agendama za ekonomske, socijalne i reforme u oblasti rada; postavljanje zakonske obaveze vlade „u cjelini“ da traži i dostavlja blagovremene povratne informacije na preporuke ESV-a i objašnjenje nastavka akcija; uprkos finansijskim ograničenjima, institucije tripartitnog socijalnog dijaloga treba da budu razmatrane u dovoljnoj mjeri, a adekvatni resursi za njihov ispravan rad obezbijeđeni; također treba istražiti dodatne resurse tehničke i stručne ekspertize, posebno iz stručnih organizacija privatnog sektora, univerziteta, istraživačkih instituta, i organizacija civilnog društva; nove teme za razmatranje ESV-a bi se mogle odnositi na ekonomski razvoj, migracije, izazove koji se odnose na nastajuće oblike zapošljavanje i pitanja budućnosti rada.

Na podregionalnoj konferenciji na visokom nivou, svako ekonomsko-socijalno vijeće koje je prošlo procjenu stanja je pozvano da odabere najmanje dvije preporuke za buduće akcije i da se obaveže na dalje provođenje. Među odabranima, postoji opredjeljenje da se postigne tripartitni sporazum o cilju i kriterijima zastupljenosti koje je lako provjeriti; uspostavljanje mehanizma za monitoring za nastavak dat na mišljenje ESV-a; usvajanje novog zakona o ESV-u; kampanje podizanja svijesti o ulozi ESV-a sa vladom i parlamentom; unaprjeđenje saradnje sa istraživačkim institutima, akademskom zajednicom i organizacijama civilnog društva.

Izjave zahvalnosti

Ovaj izvještaj je sastavio Kieran Mulvey, međunarodni konsultant i Cristina Mihes, viši stručnjak za socijalni dijalog i zakon o radu u MOR DWT/CO Budimpešta. Baziran je na izvještajima koje su sastavili sljedeći timovi za procjenu stanja:

Nacionalno vijeće za rad Republike Albanije (NVR): Luljeta Krasta, Ministarstvo socijalne skrbi i mladih (član sekretarijata NVR-a), Vjollca Cane, Ministarstvo socijalne skrbi i mladih (član sekretarijata NVR-a), Arjola Alika, Ujedinjeni nezavisni sindikati Albanije, Kol Nikollaj, predsjednik Konfederacije sindikata Albanije (zamjenik predsjednika NVR-a).

Ekonomsko-socijalno vijeće Federacije Bosne i Hercegovine (ESV FBiH) – Bosna i Hercegovina: Edhem Biber, predsjednik ESV FBiH, Ernis Imamović, Ministarstvo rada FBiH (u svojstvu sekretara ESV FBiH), Fikret Alić, Savez samostalnih sindikata FBiH, Edin Ibrahimpašić, Udruženje poslodavaca FBiH.

Ekonomsko-socijalni savjet Republike Srpske (ESS RS) – Bosna i Hercegovina: Mira Vasić, pomoćnik ministra, Ministarstvo rada, Ranka Mišić, predsjednik Saveza samostalnih sindikata RS, Velka Odžaković, Sindikat RS, Momčilo Divčić, Udruženje poslodavaca RS, Milka Kantar, Udruženje poslodavaca RS, Bojan Smiljanić, sekretar ESS RS.

Socijalni savjet Crne Gore (SS): Vesna Simović Zvicer, Vlada, Vukašin Zogović, Savez sindikata Crne Gore, Duško Zarubica, Sindikat Crne Gore, Suzana Radulović, Udruženje poslodavaca Crne Gore, Rumica Kostić, Unija poslodavaca Crne Gore, Nataša Vukašinić, sekretar SS-a.

Socijalno-ekonomski savjet Republike Srbije (SES): Zoran Lazić, pomoćnik ministra, Ministarstvo rada, Duško Vuković, Savez samostalnih sindikata Srbije, Zoran Stojiljković, Ujedinjeni granski sindikati « NEZAVISNOST », Svetlana Budimčević, Unija poslodavaca Srbije, Dušan Petrović, sekretar SES-a.

Ekonomsko-socijalni savjet Bivše jugoslovenske republike Makedonije (ESS): Branko Lazarevski, Ministarstvo rada i socijalne politike, Betim Osmani, Ministarstvo rada i socijalne politike, Zivko Mitrevski, Federacija sindikata, Blagoja Ralpovski, Federacija sindikata, Belinda Nikolovska, Organizacija poslodavaca Makedonije, Goran Neshevski, sekretar ESV-a.

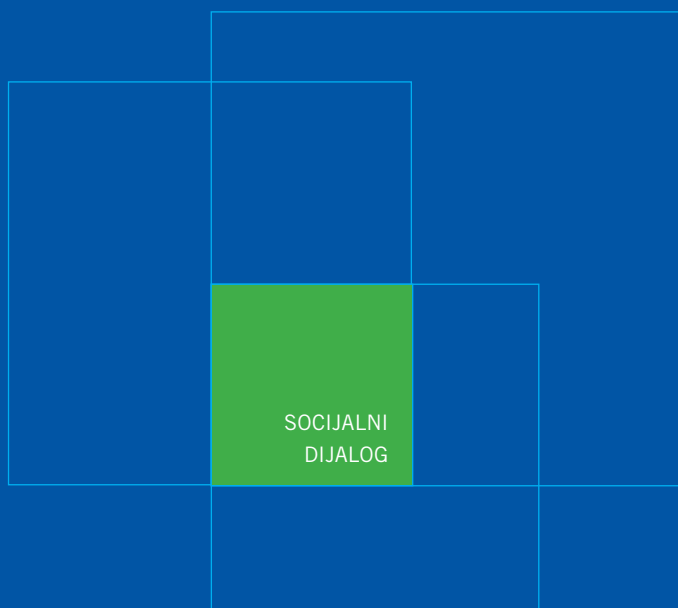
Ekonomsko-socijalno vijeće Kosova (u smislu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244): Alban Bokshi, Ministarstvo rada, Alush Sejdiu, Unija radnika Agim Shahini, Poslovni savez Kosova, Parim Bajrami, privredna komora Kosova.

Susanne Nielsen, tehnička savjetnica projekta ESAP MOR-a, u Sarajevu, je dala koristan doprinos i koordinirala aktivnosti podrške procjeni stanja, uz asistenciju Melise Osmić, Éve Mihlic, nacionalnih koordinatora MOR-a u dotičnim zemljama (Zhuljeta Harasani – Albanija, Lejla Tanović – Bosna i Hercegovina, Emil Krstanovski – BJRM, Jovan Protić – Srbija), Dorine Nika, projektnog asistenta u Albaniji, i Nine Krgović, projektnog menadžera u Crnoj Gori.

Athena Bochanis je izvršila lekturu izvještaja na engleskom jeziku.

Izvještaj su pregledale i odobrile tripartitne delegacije dotičnih ekonomsko-socijalnih vijeća tokom podregionalne konferencije na visokom nivou o ekonomsko-socijalnim vijećima održane u Beogradu u julu 2017. godine.

PRVI DIO

1. Uvod

„Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja“ (ESAP) predstavlja regionalni projekat koji Evropska komisija finansira sa 3 miliona eura i koji zajednički provode MOR i Vijeće za regionalnu saradnju u Republici Albaniji, Bosni i Hercegovini, bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i na Kosovu (u smislu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1244). Trogodišnja implementacija projekta je započela u aprilu 2016. godine i za cilj ima jačanje kako regionalne saradnje tako i institucionalnih kapaciteta državnih uprava i organizacija poslodavaca i radnika tako što će ih osnažiti da razviju i djelotvorno provedu reforme tržišta rada i socijalnih politika u okviru procesa pristupanja EU. Tim za upravljanje projektom se nalazi u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini. Tehničku podršku projekta obezbjeđuje Tim MOR-a za dostojanstveni rad/podregionalni ured u Budimpešti (DWT/CO Budimpešta).

Privrede Zapadnog Balkana dijele slične strukturalne karakteristike i odlike sa aspekta tržišta rada, uključujući visoku stopu nezaposlenosti i neaktivnu radnu snagu, slabo finansirane aktivne politike tržišta rada, ograničene resurse na raspolaganju javnim službama za zapošljavanje i nesklad između potražnje i ponude rada. Dok je otvaranje novih radnih mjesta i dalje važan izazov za sve ove privrede, regionalna saradnja predstavlja suštinski elemenat stabilizacije i povezivanja privreda Zapadnog Balkana na njihovom putu ka članstvu u EU. Konkretno, u oblasti zapošljavanja i socijalnih pitanja, privrede mogu da razmijene iskustva, uče jedna od druge i kroz ovo dijeljenje znanja i iskustava optimiziraju svoje prakse kreiranja politika i provođenja istih.

Jedna od reformi koja je posebno istaknuta u agendi Evropa 2020 jeste i osnaživanje kapaciteta socijalnih partnera da stupe u socijalni dijalog o ekonomskim i socijalnim reformama. Kao stub evropskog socijalnog modela, socijalni dijalog između vlada, organizacija radnika i poslodavaca na svim nivoima je od ključnog značaja za postizanje održivog razvoja zemlje, ekonomskog rasta, otvaranja novih radnih mjesta i dobrog poslovnog učinka, kao i za kreiranje situacije u kojoj svi imaju jednake šanse u uslovima međunarodne konkurentnosti, dobrih uslova rada i dobrih praksi zapošljavanja. Učešće organizacija poslodavaca i radnika u procesima koji vode ka zapošljavanju i socijalnim reformama je od suštinskog značaja za njihovu relevantnost i uspješnost, kao uostalom i važnost koju Vlade pripisuju modelu ekonomsko-socijalnog vijeća i njegovim ishodima.

Uprkos postignutom napretku, socijalni dijalog na Zapadnom Balkanu je i dalje poprilično slab, a djelotvornost socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja o ključnim pitanjima povezanim sa zakonom o radu i politikama tržišta rada je dovedena u pitanje. Nacionalni socijalni dijalog je često sputan polariziranim diskusijama o reformama tržišta rada i zakona o radu, naročito u nedavnom periodu recesije koji sa sobom nosi puno izazova.

Ekonomsko-socijalna vijeća (ESV) su uspostavljena kao nacionalne tripartitne institucije socijalnog dijaloga sa konsultativnom i savjetodavnom ulogom u socijalnim, ekonomskim i pitanjima rada od generalnog interesa za državu u procesima kreiranja politika.

Uprkos tome što većina ekonomsko-socijalnih vijeća posjeduje institucionalne mehanizme za kanalsanje mišljenja i preporuka o agendama socijalnih i ekonomskih reformi, izgleda da ti mehanizmi ne funkcioniraju kako treba. Usljed toga, uticaj vijeća na procese kreiranja politika je ograničen. Nedovoljna razvijenost socijalnog dijaloga je uglavnom prouzrokovana nedostatkom efikasnih mehanizama za koordinaciju, lošim tehničkim kapacitetima vijeća i nepostojanjem političke volje učesnika u socijalnom dijalogu da dođu do sporazuma kompromisom.

U okviru svoje komponente o socijalnom dijalogu, ESAP ima za cilj unaprjeđenje rada ekonomsko-socijalnih vijeća, kao i institucionalnih i tehničkih kapaciteta njegovih članova, u zemljama obuhvaćenim projektom, kako bi oni doprinijeli poboljšanju socijalnog dijaloga i institucionalnom razvoju institucija tržišta rada. Osnovna pretpostavka je da će djelotvorni socijalni dijalog na kraju dovesti do otvaranja novih i boljih radnih mjesta i ekonomskog i socijalnog napretka.

U dijelu 2 u nastavku su opisani praktični aranžmani za provođenje procjene stanja, dok su u dijelu 3 dati faktički nalazi koji se odnose na mandat, strukturu i rad sedam ESV-a koji su obuhvaćeni procjenom. U dijelu 4 je data analiza

uticaja ESV-a i preporuke za buduće akcije. Ona oslikava široki konsenzus o tome koje bi akcije bile najpoželjnije za buduće provođenje. One obuhvataju (a) veće prisustvo ministarstava i vlade, i podršku za ESV; (b) poboljšano obezbjeđivanje tehničkih, ljudskih i finansijskih resursa; (c) veću transparentnost i razmatranje u procesu konsultacija i generiranja ishoda; i (d) poboljšano komuniciranje prema parlamentu i javnosti o ulogama, zadacima i ishodima ESV-a.

U dijelu 5 je data konkretnija analiza nalaza i preporuka nacionalnih izvještaja, uključujući sinopsis procjena stanja. Funkcioniranje nacionalnih ESV-a varira u zavisnosti od uticaja, efektivnosti i podrške od učesnika, znanja o aktivnostima ESV-a, i odnosa sa vladama i parlamentima.

Svaki od ekonomsko-socijalnih vijeća je pozvan na podregionalnoj konferenciji na visokom nivou u julu 2017. godine u Beogradu da odabere najmanje dvije preporuke za buduće djelovanje, i da se obaveže na buduće provođenje. Prikaz i ishodi konferencije u Beogradu su dati u dijelu 2 Izvještaja. Nalazi i preporuke procjene stanja kao i odabrane preporuke koje će se dalje provoditi od strane dotičnih ekonomsko-socijalnih vijeća su sažeti u matrici koja je data kao aneks Izvještaja.

2. Provođenje procjene stanja

U cijelom izvještaju koristimo termin ekonomsko-socijalno vijeće (ESV) za sve zemlje radi lakšeg snalaženja.

Procjena funkcioniranja ESV-a u šest zemalja obuhvaćenih projektom je počela na podregionalnom seminaru održanom u Bečićima, Crna Gora, u periodu 3–4. oktobar 2016. godine, gdje su nacionalne ESV-e predstavljale tripartitne delegacije.

Tom prilikom je ESAP tim predstavio vježbu procjene stanja i projektni zadatak koji je pripremio MOR. Delegacije koje su učestvovalе ispred ESV-a su usaglasile i odobrile uzajamni dogovor o tome na koji način timovi za procjenu treba da rade, obim njihove procjene, prirodu potrebne angažovanosti, predloženi format upitnika za intervju, i aranžmane „uparivanja” za posjete procjene stanja i naknadno izvještavanje.

Procjenu strukture, funkcioniranja i djelotvornosti postojećih ekonomsko-socijalnih vijeća su njihove kolege provele u svakoj od šest zemalja obuhvaćenih projektom u periodu od novembra 2016. do marta 2017. godine. Svako ekonomsko-socijalno vijeće je uradilo procjenu druga dva vijeća i sam prošao kroz procjenu od strane dva vijeća. Potrebno je naglasiti da su u slučaju Bosne i Hercegovine urađene dvije odvojene procjene Ekonomsko-socijalnog savjeta Republike Srpske i Ekonomsko-socijalnog vijeća Federacije Bosne i Hercegovine, prema nadležnostima entiteta i ustavnj i pravnoj strukturi države.

Timovi za procjenu stanja imali su za cilj da identificiraju primjere dobre prakse i inovativna rješenja i olakšaju diskusiju između kolega o najboljim metodama za prevazilaženje zajedničkih izazova sa kojima se procijenjena ekonomsko-socijalna vijeća suočavaju prilikom pokušaja da povećaju svoj uticaj na trenutne debate na nacionalnom nivou o ekonomskim i socijalnim strukturalnim reformama.

Svako ekonomsko-socijalno vijeće je imenovalo četvoročlani tim sastavljen od jednog predstavnika vlade, jednog predstavnika poslodavca, jednog predstavnika radnika, i sekretara vijeća. Vijeća su mogla da odluče i da formiraju dva različita tima („timovi koji se smjenjuju”) od kojih bi svaki izvršio procjenu po jednog vijeća. Tako je svako vijeće moglo da se podijeli u dva tima u kojima bi bile zastupljene različite osobe ili socijalni partneri. Na primjer:

- **Prvi tim za procjenu:** Predstavnik vlade A, predstavnik poslodavaca A, predstavnik radnika A i sekretar ekonomsko-socijalnog vijeća; i
- **Drugi tim za procjenu:** Predstavnik vlade B, predstavnik poslodavaca B, predstavnik radnika B i sekretar ekonomsko-socijalnog vijeća.

Četvoročlane delegacije iz dvije države obuhvaćene projektom su izvršile procjenu stanja i dale preporuke, od kojih se za bar dvije očekuje da budu provedene do kraja perioda implementacije projekta. ESAP je pružio podršku prilikom sastavljanja konačnih izvještaja, uključujući i preporuke, kako bi se obezbijedio dosljedan kvalitet procesa i njegovih proizvoda. Ured MOR-a u Budimpešti i nacionalni koordinatori MOR-a su također pružili tehničke i logističke savjete i pomoć timovima za procjenu prije, tokom i nakon posjeta.

Procjene stanja se sastoje od samoprocjene (dio A) vijeća koji se posjećuje i upitnika (dio B) koji treba da koriste timovi za procjenu, i to sve na sljedeći način:

2.1. Samoprocjena

U cilju pripreme za procjenu stanja ekonomsko-socijalnog vijeća, vijeće kojem se dolazi u posjetu je izvršilo samoprocjenu postojeće relevantne legislative i propisa, naročito skorijih izmjena i dopuna Zakona o radnim odnosima i drugih nacionalnih zakona, propisa i sporazuma povezanih sa socijalnim dijalogom. To je uključivalo:

- procjenu dejstva postojećih pravnih i institucionalnih okvira na funkcioniranje procijenjenog ekonomsko-socijalnog vijeća sa aspekta njegovih mandata, strukture, sastava, mehanizama podređenih i nadređenih institucija.
- procjenu postojećih pravnih i institucionalnih praznina koje otežavaju realizaciju djelotvornog (npr. proizvodi očekivane ishode), efikasnog (ekonomičnog) i koordiniranog socijalnog dijaloga na nacionalnom nivou.

Samoprocjena je dostavljena relevantnom timu za procjenu stanja 3 sedmice prije posjete i o njoj se razgovaralo sa tim timom tokom same posjete.

2.2. Intervjui tokom procjene stanja

Intervjui tokom procjene stanja su se fokusirali na četiri sljedeća aspekta:

- I. Stepen do kog postojeći pravni i institucionalni okviri omogućavaju i podržavaju djelotvoran i efikasan tripartitni socijalni dijalog na nacionalnom nivou;
- II. Mišljenja i preporuke – identifikiranje potencijalnih uskih grla u okviru trenutnih metoda rada procijenjenog ekonomsko-socijalnog vijeća i davanje preporuka za unaprjeđenje tog procesa;
- III. Sastav ekonomsko-socijalnog vijeća; i
- IV. Uticaj preporuka i mišljenja ekonomsko-socijalnog vijeća

Tokom ovih posjeta, timovi za procjenu stanja su intervjuirali i korisnike i članove ekonomsko-socijalnih vijeća u vezi sa gorenavedenim aspektima.

2.3. Zadaci koje su izvršili članovi timova za procjenu stanja

OPIS ZADATKA	VRIJEME	NEPOSREDNI REZULTATI
Pregledanje i prikupljanje komentara o nacrtu projektnih zadataka procjene stanja (nacrt sastavio MOR) u okviru pripreme za podregionalne konsultacije	septembar 2016.	Komentari o nacrtu projektnih zadataka procjene stanja.
Učešće na podregionalnim konsultacijama. Svrha sastanka je bila validacija projektnih zadataka za procjenu stanja, kao i obučavanje timova u oblasti provođenja procjene stanja i pisanja izvještaja sa preporukama. Pored toga, postignut je konačan dogovor u uparivanju ekonomsko-socijalnih vijeća u cilju posjete trećem vijeću, i osmišljen plan putovanja za sve posjete.	oktobar 2016.	Potvrđeni projektni zadaci procjene stanja. Dogovoren plan putovanja za potrebe procjene stanja.
Procjena stanja ekonomsko-socijalnih vijeća provedena u skladu sa potvrđenim projektnim zadacima i putnim planom procjene stanja. Specifični zadaci su uključivali: <ul style="list-style-type: none"> • Pripremu za misiju procjene, uključujući odabir tima za procjenu stanja, koordinaciju sa uparenim timom, zakazivanje sastanaka sa ekonomsko-socijalnim vijećom iz druge zemlje koje se procjenjuje. • Samoprocjenu postojeće relevantne legislative i propisa. • Učešće u misiji procjene stanja u trajanju od dva dana. • Nacrt izvještaja o procjeni stanja ekonomsko-socijalnog vijeća u određenoj državi u skladu sa predviđenim formatom izvještavanja, i uz podršku međunarodnog eksperta. 	oktobar 2016. – mart 2017.	Šest izvještaja o samoprocjeni relevantne legislative i propisa. Šest izvještaja o procjeni stanja sa specifičnim preporukama za unaprjeđenje funkcioniranja nacionalnih ekonomsko-socijalnih vijeća u državama obuhvaćenim projektom.

2.4. Plan provođenja procjene stanja

TIMOVİ ZA PROCJENU	POSJETA	TIME
Kosovo A, Albanija A	BJR Makedonija	8–10. novembar 2016.
Kosovo B, BJR Makedonija B	Republika Albanija	16–18. januar 2017.
Albanija B, BJR Makedonija B	Kosovo	7–9. februar 2017.
Srbija A, Crna Gora A	Bosna i Hercegovina	6–9. decembar 2016.
	Federacija BiH	7. decembar 2016.
	Republika Srpska	8–9. decembar 2016.
Crna Gora B, Bosna i Hercegovina B	Republika Srbija	24–26. januar 2017.
Srbija B, Bosna i Hercegovina B	Crna Gora	21–23. februar 2017.

Izveštaji o procjeni stanja su predstavljeni na podregionalnoj konferenciji u julu 2017. godine kao dio diskusije o budućem provođenju odabranih preporuka ekonomsko-socijalnog vijeća. Predstavnici ekonomsko-socijalnih vijeća iz zemalja članica EU su također učestvovali na sastanku i podijelili inspirativne primjere dobre prakse iz njihovih organizacija.

2.5. Provođenje i procjena

Svi timovi za procjenu stanja su obavili svoje posjete i predstavili svoje izvještaje tokom perioda od februara do maja 2017. Na osnovu intervjua sa ključnim akterima i samoprocjena koje su dostavila procjenjivana ekonomsko-socijalnog vijeća, svaka od grupa za procjenu stanja je zamoljena da podnese izvještaj o sljedećim ključnim pitanjima:

- mandat i uloga ekonomsko-socijalnog vijeća;
- tehnički sekretarijat ekonomsko-socijalnog vijeća;
- članovi ekonomsko-socijalnog vijeća;
- uticaj ekonomsko-socijalnog vijeća; i
- preporuke za buduće akcije.

Ovih pet ključnih komponenti je odredilo osnovu izvještaja timova za procjenu stanja. Oni su pružili neprocjenjive informacije i uvid u postjeće pravne i regulatorne okvire, istorijsku genezu nacionalnog procesa socijalnog dijaloga, zajedničke karakteristike i razlike između procijenjenih ekonomsko-socijalnih vijeća i njihov napredak tokom protekle decenije.

Veći naglasak je stavljen na skorašnja pitanja vezana za prakse, rezultate i izazove vezane za kreiranje politika.

Detalji i obimnost ovih izvještaja su bili od velike pomoći u sticanju regionalne perspektive po pitanju zajedničkih i različitih praksi u ekonomsko-socijalnim vijećima. Kao što je često slučaj, kultura u određenoj zemlji, istorijski, socijalni i ekonomski kontekst i prakse odnosa među privrednim granama informiraju o i određuju to kako ona prenosi svoja iskustva u zakon i propise, a potom i u svoje strukture vlasti (kako na institucionalnom nivou ekonomsko-socijalnog vijeća, tako i na nivou vlade ili parlamenta).

3. Opći nalazi

Zemlje Centralne i Istočne Evrope dijele zajedničko naslijeđe od gotovo 50 godina socijalističkog režima. Kao posljedica toga, došlo je do stvaranja paternalističkog tipa socijalnog dijaloga koji „vodi vlada“, a to utiče na način na koji socijalni partneri učestvuju u procesu tripartitnog socijalnog dijaloga.

Politička nestabilnost podregiona, naročito ona prouzrokovana raspadom bivše Jugoslavije, je trajala godinama i još uvijek nije u potpunosti prevaziđena. To je omelo laku tranziciju od prethodne socijalističke privrede ka demokratskoj tržišnoj privredi. Spor tranzicioni proces je doveo do dramatičnog povećanja nezaposlenosti i smanjenja zarada i socijalnih davanja, kao i do široko rasprostranjenog siromaštva. Sa ograničavanjem kolektivnih radnih prava koje je dodatno ubrzano efektima svjetske ekonomske krize, moć i uticaj sindikata su se smanjili, dok se glas MSP-a, koja su postala najbrojnija, uglavnom nije čuo u okviru nacionalnog tripartitnog dijaloga. Takav kontekst je značajno usporio razvoj stabilnih sistema industrijskih odnosa u podregionu.

Tokom tranzicije na tržišnu privredu, sve države obuhvaćene projektom su uspostavile institucije i mehanizme za tripartitni socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje. Pravni i institucionalni okviri socijalnog dijaloga su ugrađeni u kolektivne zakone o radu koji su poslije propasti socijalističkih režima postali prominentni dio radno-pravnog sistema. Trenutno se industrijski odnosi na cijelom Zapadnom Balkanu odlikuju dominacijom institucionaliziranih tripartitnih konsultacija na nivou državnih politika, a ne kolektivnim pregovaranjem. Tokom posljednje decenije, u zemljama Zapadnog Balkana je uspostavljena relativno široka infrastruktura tripartitnih konsultacija. Ovaj proces je bio podržan širokom ratifikacijom osnovnih konvencija MOR-a, naročito Konvencije br. 87 o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje, Konvencije br. 98 o kolektivnom pregovaranju i pravu na organiziranje i Konvencije br. 144 o tripartitnim konsultacijama. U većini ovih zemalja institucije socijalnog dijaloga su poboljšane, često uz podršku MOR-a.

Međutim, uprkos značajnom napretku postignutom na polju izgradnje institucija socijalnog dijaloga, one još uvijek vrlo često ne igraju svoju ulogu na djelotvoran način. Uglavnom je njihova društvena vidljivost na niskom nivou i građani nisu upoznati sa njihovim djelovanjem, a uticaj koji imaju na procese kreiranja politika i zakona na nacionalnom nivou je ograničen. Nizak stepen političke volje među nekim važnim kreatorima politika po pitanju tripartitnog socijalnog dijaloga, ograničena institucionalna podrška i nedovoljni tehnički kapaciteti ovih institucija koji ih sprječavaju da daju visokokvalitetne savjete o širokoj lepezi složenih ekonomskih i socijalnih pitanja negativno utiču na njihov uticaj i kredibilitet u okviru nacionalnih debata. Nivo povjerenja između učesnika u socijalnom dijalogu je i dalje nizak. Vlada ponekad ne razumije u potpunosti svoju ulogu facilitatora, pomagača i garancije djelotvornog i značajnog socijalnog dijaloga, a socijalni partneri sumnjaju u njenu sposobnost da obavlja tu ulogu. Socijalni partneri i dalje nemaju potrebne organizacione strukture i tehničke kapacitete neophodne za njihov angažman i davanje potencijalnih doprinosa.

Od početka globalne ekonomske i finansijske krize, djelotvornost socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja u procesima pomirenja radikalno različitih pogleda i stanovišta vlada, organizacija radnika i poslodavaca o ključnim pitanjima na polju reforme institucija tržišta rada je dovedena u pitanje. Predstavnici poslodavaca, kao i često vlade, insistiraju na mjerama za povećanje fleksibilnosti na tržištu rada kao odgovoru na ekonomsku krizu. Sindikati se snažno protive ovakvim mjerama i zahtijevaju bolje provođenje i poštovanje odredbi zakona o radu, kao i djelotvorne politike za kreiranje kvalitetnih poslova. Slično tome, postoje veoma radikalne razlike između poslodavaca i radnika po pitanju obima, obuhvata i trajanja kolektivnih ugovora na svim nivoima.

Tripartitni konstituenti u zemljama obuhvaćenim projektom su često dolazili u pat poziciju u okviru procesa socijalnog dijaloga, što ih je natjeralo da se obrate MOR-u za tehničke savjete kako bi potkrijepili svoje različite i suprotstavljene stavove. Sa svoje strane, MOR naglašava a) potrebu da se poštuju i u potpunosti ostvare osnovna radna prava i to u svim situacijama, a naročito u doba ekonomske krize, b) potrebu za djelotvornim socijalnim dijalogom između partnera koji prepoznaju da je druga strana ravnopravna, legitimna, nezavisna i da posjeduje kredibilitet; c)

potrebu da se promovira kolektivno pregovaranje kao samo-regulatorna alatka dostupna socijalnim partnerima koja dopunjuje zakon i predstavlja stabilnu osnovu za tripartitni socijalni dijalog.

Kako bi se odredila korelacija između uspostavljenih pravnih i institucionalnih okvira i djelotvornosti ekonomsko-socijalnih vijeća, moramo da procijenimo da li trenutni institucionalni sistem, funkcije i strukture omogućavaju tripartitni socijalni dijalog koji donosi rezultate. Ekonomsko-socijalna vijeća trebaju biti u mogućnosti da utiču na procese kreiranja politika i zakona uz pomoć visokokvalitetnih preporuka o pitanjima od općeg nacionalnog interesa, kao i uz pomoć praćenja provođenja istih.

3.1 Postojeći pravni i institucionalni okviri za tripartitni socijalni dijalog na nacionalnom nivou

U većini zemalja obuhvaćenih projektom nacionalni tripartitni socijalni dijalog je institucionaliziran putem uspostavljanja tripartitnih ekonomsko-socijalnih vijeća sa ovlaštenjima nad ekonomskim i socijalnim pitanjima od općeg interesa. Većina zemalja ima jedno ekonomsko-socijalno vijeće, dok u slučaju Bosne i Hercegovine, postoje dva ekonomsko-socijalna vijeća sa nadležnostima za socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje na entitetskom nivou.

Zakonska osnova za organizaciju i funkcioniranje takvih institucija je data u Zakonu o radu (Republika Albanija), posebnom zakonu (Republika Srbija, Crna Gora, BiH-Republika Srpska) ili kroz zakonsku osnovu u zakonu o radu i tripartitni sporazum sklopljen između vlade i organizacija radnika i poslodavaca koje su reprezentativne na nacionalnom nivou (BJRM). Takvi zakoni ili sporazumno uspostavljaju misiju i mandat ekonomsko-socijalnih vijeća, njihova osnovna ovlaštenja i odgovornosti, definiraju njihov sastav i način zastupljenosti strana, određuju sistem glasanja, propisuju obavezu (BJRM; Srbija, BiH- Republika Srpska) ili mogućnost vlade i parlamenta da traže mišljenja i preporuke vijeća i uspostavljaju mehanizam za primanje preporuka i mišljenja od relevantnih institucija i slanje tih preporuka i mišljenja istim. Također, na ovaj način su regulirani i uspostavljanje stalnih specijaliziranih tijela, dinamika sastanaka i izvori i način finansiranja i budžetiranja svih aktivnosti ekonomsko-socijalnih vijeća.

U većini zemalja obuhvaćenih ovom procjenom mandat nacionalnog ekonomsko-socijalnog vijeća je dovoljno širok da uključuje ekonomska i socijalna pitanja. To obično uključuje reforme rada i zapošljavanja, fiskalne i poreske reforme, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i vještine, diskusiju o mjerama za ublažavanje posljedica ekonomske krize, konkurentnost i produktivnost, privatizaciju i strukturalne reforme, druga pitanja (kao npr. u Republici Albaniji, Republici Srbiji, BiH-Republici Srpskoj). To omogućava relevantnom vijeću da bude povezan sa općom državnom agendom ekonomskih i socijalnih reformi. U nekim slučajevima mandat vijeća je prvenstveno povezan sa svijetom rada tj. radnim odnosima, zapošljavanjem, minimalnom zaradom, povećanjem plate, razvojem socijalnog pregovaranja, socijalnom sigurnošću, penzijama (BJRM).

Međutim, uprkos činjenici da ekonomsko-socijalna vijeća uglavnom imaju mandat da se bave širokom lepezom ekonomskih i socijalnih pitanja i diskutuju o njima, često se tripartitni socijalni dijalog percipira kao odgovornost isključivo Ministarstva rada, a ne „cijele“ vlade.

Zakonodavstvo u većini zemalja propisuje obavezu vlade da traži mišljenje ili preporuke ekonomsko-socijalna vijeća o nacrtu zakona i politikama koje potpadaju pod nadležnost ekonomsko-socijalnog vijeća. Međutim, još uvijek ne postoji ustaljena praksa poštovanja ove obaveze i „moćnija“ ministarstva (npr. finansija ili privrede) je uglavnom ignoriraju.

3.2. Interne strukture za pružanje tehničke podrške ekonomsko-socijalnim vijećima u procesima formuliranja mišljenja i preporuka (tehnički sekretarijati i stalna specijalizirana tijela)

Sekretarijat ESV-a je ili dio uprave koja se bavi pitanjima rada, kao administrativna jedinica u ministarstvu zaduženom za rad i socijalna pitanja (Republika Albanija, BJRM), ili je pak nezavisniji i direktno povezan sa ekonomsko-socijalnim vijećem (Republika Srbija, BiH-Republika Srpska).

U državama koje su prošle kroz procjenu, sekretar ekonomsko-socijalnog vijeća je ili tehnički ekspert, državni službenik ili bivši zaposleni u sindikalnim ili poslodavačkim organizacijama. Obično ih predlaže ili ministar rada (nakon konsultacija sa socijalnim partnerima) ili samo vijeće.

Budžet ESV-a se obično osigurava iz državnog budžeta i njime se upravlja u okviru budžetske alokacije Ministarstva rada. Tokom posljednje decenije, budžeti ekonomsko-socijalnih vijeća su bili donekle smanjeni, u skladu sa širom politikom smanjenja državnih rashoda. Međutim, u Republici Srbiji je 2017. godine budžet vijeća povećan. Kako bi se povećao iznos sredstava posvećen podizanju nivoa svijesti o ulozi i radu ekonomsko-socijalnih vijeća, sva vijeća obuhvaćena procjenom su naglasila potrebu osiguranja i zaštite odgovarajućih finansijskih i tehničkih resursa.

Dok su specijalizirana stalna tijela prepoznata kao dobra praksa u svim zemljama obuhvaćenim projektom, čini se da se kvalitet njihovog rada može poboljšati tako što bi se uvažila i šira ekspertiza građanskog društva (npr. ekspertske grupe, NVO-i), istraživačkih instituta i akademskih institucija. Predložen je određen broj potencijalnih rješenja uz pomoć kojih bi se ovo postiglo. To je osnivanje istraživačkih fondova putem zajedničkih doprinosa tripartitnih konstituenata (BJRM); redizajniranje ili dopuna budžeta dodjeljenog za određene projekte (Republika Srbija); uspostavljanje *pro bono* saradnje sa akademskim krugovima, istraživačkim institutima, ekspertskim grupama, NVO-ima i drugim ekonomsko-socijalnim vijećima (Crna Gora).

3.3. Identificirana uska grla u operativnim procesima ekonomsko-socijalnih vijeća

U svim državama koje su prošle kroz procjenu stanja, čak i tamo gdje je postojala zakonska obaveza vlade da traži mišljenje ili preporuku ekonomsko-socijalnog vijeća i daje povratnu informaciju na iste, u praksi još uvijek ne postoji utvrđeni proces. Također, ne postoji institucionalizirani mehanizam pomoću kojeg bi se pratile aktivnosti proistekle iz preporuka ekonomsko-socijalnog vijeća.

Formuliranje alatke za praćenje koja bi bila dostupna sekretarijatu vijeća je identificirana kao primjer dobre prakse (kao one provedene u BJRM) koja omogućuje postizanje ovog cilja.

Izvjestan broj mogućih razloga za operativne nedostatke je naveden u nastavku teksta: a) određena hitnost pri kreiranju politika i odluka zbog postojećih kratkih procedura za usvajanje zakona i politika; b) nizak prioritet socijalnog dijaloga u očima nekih kreatora politika i ministarstava; c) kratki rokovi dati za davanje preporuka od strane ekonomsko-socijalnog vijeća (npr. 10 dana u Republici Srbiji); d) spora i neredovna dinamika sastanaka ekonomsko-socijalnih vijeća (Republika Albanija, BJRM,); e) nedjelotvorni procesi donošenja odluka prouzrokovani: neadekvatnim sistemom glasanja, polarizovanim debatama, slabom tehničkom ekspertizom, i neadekvatna istraživanja o nekim složenim ekonomskim i socijalnim pitanjima (npr. prekomjerna zastupljenost tri strane u Crnoj Gori); f) proceduralni zahtjevi za podnošenje preporuka ekonomsko-socijalnog vijeća su previše birokratski i predugi (npr. u Republici Srbiji mišljenje o prijedlogu zakona treba prvo da se prosljedi ministarstvu koje je predložilo nacrt, i samo nakon isteka 30 dana tokom kojih nije dobijen odgovor, može da se dostavi direktno vladi); i g) određena tendencija vlada da zaobilaze debate sa ekonomsko-socijalnim vijećem tako što često pribjegavaju usvajanju zakona „po hitnom postupku“.

3.4. Članovi ekonomsko-socijalnih vijeća i njihov doprinos debatama

Primijećeno je prilično slabo prisustvo ministara. Izuzetak je ministar rada koji obično predsjedava ekonomsko-socijalnim vijećem (izuzev u slučaju Republike Srbije i BiH-Republike Srpske, gdje postoji sistem rotacije). Uočena je praksa čestih zamjena predsjedavajućih ministara njihovim zamjenicima ili nižim službenicima.

Pravilo konsenzusa se uglavnom primjenjuje tokom usvajanja preporuka i mišljenja u okviru ekonomsko-socijalnog vijeća. Međutim, s obzirom na to da je nekad teško doći do konsenzusa, naročito po pitanju strukturalnih reformi u vrijeme ekonomske krize, sugerirano je da pravilo konsenzusa treba da bude zamijenjeno pravilom kvalificirane većine u slučajevima kada se konsenzus ne može postići. Imajući u vidu ulogu predstavnika vlade na sastancima ekonomsko-socijalnih vijeća, koja se prevashodno sastoji u tome da obrazlažu i zastupaju stav vlade o određenom pravnom ili strateškom pitanju, i da primaju povratne informacije, logika glasanja vlade o usvajanju preporuka ekonomsko-socijalnog vijeća postala je upitna.

Generalno, članovi ekonomsko-socijalnih vijeća i njihovih stalnih specijaliziranih tijela dobijaju mjesečnu naknadu za svoje učešće u radu ekonomsko-socijalnog vijeća. Međutim, ova praksa varira od zemlje do zemlje u regionu.

3.5. Uticaj mišljenja i preporuka ekonomsko-socijalnih vijeća

Primjećeno je da u velikom broju slučajeva približno 50 posto ukupnog broja usvojenih nacrti zakona koji spadaju u nadležnost ekonomsko-socijalnih vijeća prethodno prođe kroz diskusiju u nacionalnom ekonomsko-socijalnom vijeću.

Vrlo često parlament i poslanici nisu ni svjesni mišljenja i preporuka ekonomsko-socijalnog vijeća, kao uostalom ni najšira javnost.

Neki socijalni partneri smatraju da ne postoji dovoljno političke volje vlade u cjelini da iskoristi postojeće institucije socijalnog dijaloga u njihovom punom potencijalu i da stvarni dijalog o politikama postavi na vrh prioriteta političke agende.

Kao generalni zaključak, sva ekonomsko-socijalna vijeća su prošla težak period, imajući u vidu ekonomska i socijalna pitanja nastala usljed globalne finansijske i ekonomske krize, ali su su u praksi ostala netaknuta. Ovo je pokazatelj njihove otpornosti u vrijeme krize i dobar znak za budućnost ESV-a u podregionu.

4. Opće preporuke i akcije za dalju diskusiju i provođenje

U suštini, ekonomsko-socijalna vijeća mogu da budu djelotvorna samo ukoliko su prisutne sljedeće komponente:

- uzajamno poštovanje i povjerenje među tripartitnim akterima;
- politička volja za debate o socijalnim i ekonomskim zakonima i politikama sa uticajem na radnike i poslodavce na nacionalnom tripartitnom forumu socijalnog dijaloga;
- voljnost tri strane da vode debatu o ključnim ekonomskim i socijalnim pitanjima sa težnjom da se postigne kompromis ;
- adekvatna i dosljedna tripartitna zastupljenost i prisustvo na najvišim nivoima tijela vlade, sindikata, organizacija poslodavaca ;
- tehnički kapacitet da se postignu visokokvalitetni ishodi i redovni pristup ekspertizi;
- adekvatne strukture i resursi za administrativno osoblje, i dodjeljeni budžet;
- kolektivni pristup sporenju oko određenih pitanja koji nije zasnovan na sukobljavanju;
- pitanja o kojima se ne može postići dogovor se odlažu za buduću diskusiju, umjesto da postanu predmet daljeg sukoba i podjele.

Dok su ekonomsko-socijalnim vijećima potrebne strukture koje će biti djelotvorne, ključno je učiniti ih funkcionalnim u praksi. U mogućoj mjeri, ESV treba da postigne rezilijentne dogovorene rezultate koji će potom biti prevedeni u politike, zakone i aktivne akcije koje će unaprijediti ekonomski i socijalni život u zemlji, kao i život svih građana. Uspostavljanje odgovarajućih struktura je jedan od suštinskih aspekata funkcioniranja ekonomsko-socijalnih vijeća, a samo kreiranje održivih politika i sporazuma postignutih konsenzusom je od jednake važnosti, i samim tim esencijalno kako bi se obezbijedila njihova legitimnost.

U svim zemljama gdje je izvršena procjena, struktura, zastupljenost i zakonski propisi za tripartitni socijalni dijalog se naizgled uklapaju u najbolje međunarodne standarde, ali učešće i ishodi ne uspijevaju da dostignu norme i očekivanja primjera dobre prakse. Ova dihotomija ostaje trajni izazov za sva ekonomsko-socijalna vijeća – od teorije do prakse, od namjere do dejstva, od formalnog pridržavanja procedura do pravog staranja da se preuzete obaveze ispune. Stoga je bitno naglasiti koja je opća namjera uspostavljanja ekonomsko-socijalnog vijeća.

- Cilj je ojačavanje socijalnog dijaloga o socijalnim i ekonomskim pitanjima od šireg interesa za svijet rada putem bolje upotrebe postojećih tripartitnih mehanizama i osnaživanja učešća socijalnih partnera u strukturama za upravljanje ekonomskim i socijalnim pitanjima, naročito na nacionalnim nivoima.
- ESV obezbjeđuje institucionalizirani forum u kojem može da se odigrava pravi dijalog o trenutnim i budućim ekonomskim i socijalnim politikama, pitanjima i izazovima. Ovaj dijalog treba da informira i vodi ka provođenju potrebnih promjena politike uključujući rad i radne odnose, socijalna prava, zapošljavanje, mjere koje se odnose na upravljanje tržištom rada, ali i ekonomske i fiskalne politike sa uticajem na radni i životni standard građana.
- ESV kreira forum gdje ključni predstavnici Vlade, socijalnih partnera i, gdje je to prikladno, civilnog društva, pristaju da diskutiraju, razmišljaju i postignu potencijalni konsenzus o ključnim izazovima za privredu i društvo, o temama od generalnog nacionalnog interesa.

- ESV pomaže društvu da postigne socijalnu ravnopravnost i javnost u radu vlade u najširem smislu, uz pomoć povećanih prihoda praćenih unaprijeđenom socijalnom kohezijom i politikama kreiranim da kroz oblasti obrazovanja, zdravstvene zaštite i stanovanja promoviraju viskokvalitetno životno okruženje.
- ESV može upriličiti diskusije na najvišem nivou gdje može da se debatira o pitanjima u vezi sa Evropskom unijom i MOR-om, pokreću i poduzimaju zajedničke akcije kako bi se ispunile međunarodne obaveze. To će podstaknuti kooperativni pristup razvoju politika u vezi sa ovim međunarodnim institucijama.

4.1. Mandat ekonomsko-socijalnih vijeća

U suštini, kako bi ekonomsko-socijalna vijeća bila djelotvorna i uticajna, moraju imati širok konsultativni mandat. To im omogućava predstaviti gledišta i politike poslodavaca i sindikata vladi i zauzvrat čuti njene poglede i politike, voditi debatu i postići konsenzus o ključnim stavkama agende i pružati savjete o pitanjima rada i ekonomskim i socijalnim pitanjima. Takav mandat omogućava ESV-uda utiče na kreiranje državnih politika i oblikuje ga, te da obezbijedi da ono uživa široku javnu podršku ključnih konstituenata u zemlji.

U zemljama u kojima ekonomsko-socijalna vijeća imaju širi konsultativni mandat, njihov mandat koji se odnosi na šire ekonomske i socijalne politike je jasno dat u zakonu ili tripartitnom sporazumu. On obuhvata politike i mjere za ublažavanje efekata ekonomske krize, poreske reforme, reforme zakona o radu, zdravstvo, obrazovanje, unaprijeđenje vještina, nezaposlenost i sivu ekonomiju.

U zemljama sa nešto užim mandatom se razmatra proširenje njihovih ovlasti.

Važno je da u cijelom pod-regionu postoji dosljednost u pristupu po pitanju mandata nacionalnih ekonomsko-socijalnih vijeća kako bi se obezbijedilo da se ne bave samo pitanjima radnih odnosa i problema na radnom mjestu kao što su socijalno društvo, penzije i minimalne zarade.

4.2. Konsultativna osnova/hvatanje u koštac sa nedostacima u implementaciji

Zakonske odredbe koje reguliraju uspostavljanje ekonomsko-socijalnih vijeća u državama koje su učestvovala u procjeni propisuju savjetodavne i konsultativne dužnosti i administrativnu nezavisnost. Međutim, nedostaci u provođenju se pojavljuju kada vlada ne prevede u praksu duh, namjere i prava propisana primarnim zakonskim odredbama.

Većina zakonskih propisa koji reguliraju rad ekonomsko-socijalnih vijeća u zemljama koje su učestvovala u procjeni propisuje obavezu vlade da traži mišljenje o važnim predloženim zakonskim mjerama i mjerama politike tokom procesa konsultacija. Međutim, ovaj zahtjev se najčešće ne poštuje u praksi. Nedostatak volje za konsultacijama je prvenstveno primijećen kod glavnih ministarstava zaduženih za finansije i privredu, prije nego kod onih zaduženih za pitanja rada, socijalni program, zdravstvo ili obrazovanje. Npr. Republika Srbija se izričito poziva na dobru praksu ovih drugih. Druga ekonomsko-socijalna vijeća (Crna Gora i Republika Albanija) su izrazili zabrinutost povodom praćenja aktivnosti na provođenju njihovih preporuka datih Vladi.

Pravna obaveza vlade da vrši konsultacije sa nacionalnim ekonomsko-socijalnim vijećima je od izuzetne važnosti i mora se dozvoliti adekvatni vremenski period koji će omogućiti da te konsultacije budu inkluzivne i transparentne. Inače je riječ samo o „poštovanju slova zakona“ kako bi se ispunile osnovne statutorne obaveze vlade u odnosu na ekonomsko-socijalno vijeće. Izvjestan broj izvještaja o procjeni se poziva izričito na opstrukciju konsultativnog procesa putem nametanja nemogućih vremenskih ograničenja na period konsultacija ili usljed toga što se u nekim slučajevima specifični, vitalni i urgentni zakonski propisi ni ne upućuju savjetu na razmatranje. Npr. procjena stanja Ekonomsko-

socijalnog saveta Republike Srbije je navela pitanja povezana sa propisima o javnim poduzećima, akcizama i PDV-u gdje uopšte nema konsultacija, kao i ograničeni period (od pet dana) za konsultaciju o novom zakonu o radu.

Ovdje bi ključna preporuka bila da bi trebalo da postoji specifičan pravni imperativ koji bi obezbijedio pun i adekvatan proces konsultacija o ključnim zakonskim propisima. Također bi trebalo da postoje pravovremene povratne informacije o odgovoru na preporuke koje je ekonomsko-socijalno vijeće dostavilo Vladi, kao i aktivnostima planiranim na osnovu istih.

4.3. Pružanje podrške ESV-u – administrativna, finansijska, tehnička i stručna ekspertiza

Pitanje koje se stalno poteže jeste nedostatak gorenavedenih oblika podrške radu pojedinačnih vijeća, bilo djelimično ili u potpunosti. Jasno je da ekonomsko-socijalnim vijećima najvećim dijelom nedostaju finansijska sredstva kao i interni ljudski resursi potrebni da omoguće adekvatno i profesionalno ispunjenje njihovog mandata.

Vlade zemalja koje učestvuju u projektu se trenutno suočavaju sa izazovima na polju budžetiranja, a malo je vjerovatno da će se to uskoro promijeniti. Uprkos finansijskim poteškoćama, one treba da nastave da se posebno brinu za institucije socijalnog dijaloga i da nastoje da obezbijede adekvatne resurse kako bi one dobro funkcionirale.

Treba uzeti u razmatranje i voditi diskusije o tome da li bi se rezultati poboljšali ako bi ekonomsko-socijalna vijeća radila pod nadležnošću ureda premijera. U pogledu trenutnih ekonomskih i socijalnih izazova sa kojima se suočava podregion i značaja ispunjavanja ključnih kriterija za pristupanje EU, ovo razmatranje treba da bude trenutni prioritet.

Sekretar ima važnu ulogu u osiguranju nesmetanog funkcioniranja ekonomsko-socijalnog vijeća. On/a treba imati status visokog ugleda i da bude uticajni akter na polju industrijskih odnosa. On/a mora uživati povjerenje svih strana, biti praktičar prije nego tehnokrata, kao i facilitirati težak proces konsultacija ili posredovati u slučaju pojave tenzija unutar Vijeća. Sva ekonomsko-socijalna vijeća bi trebalo da naročitu pažnju obrate na ovo imenovanje. Ova osoba mora ili da bude na visokoj poziciji i uživa izuzetan ugled u javnoj upravi, ili da bude „eksterno lice“ koje uživa povjerenje svih strana na osnovu svoje karijere i istorijata profesionalnih i javnih postignuća.

Ekonomsko-socijalna vijeća trebaju imati pristup tehničkoj i profesionalnoj ekspertizi uključujući isti zasnovan na ugovorima, ali treba održavati balans kako se ne bi umanjila uloga stalno zaposlenih. Takav rezultat bi umanjio operativni kontinuitet i korporativnu memoriju i oslabio kompetencije i iskustvo tehničkog sekretarijata.

Trebalo bi istražiti potencijalne dodatne izvore tehničke i stručne ekspertize, naročito na polju tehničke i stručne ekspertize koju nude privatne ekspertske grupe, univerziteti, istraživački instituti, organizacije civilnog društva. Dodatne teme za razmatranje ekonomsko-socijalnih vijeća se odnose na privredni razvoj, migracije, povećanje procenta žena i mladih u radnoj snazi, rodne i etničke diskriminacije i mjere za socijalnu inkluziju.

5. Sinopsis nacionalnih izvještaja: primjeri dobre prakse, izazovi i preporuke koji se odnose na svaku specifičnu državu

5.1. Republika Albanija

5.1.1. Postojeći pravni i institucionalni okviri za djelotvoran socijalni dijalog

Nacionalno vijeće za rad (NVR) predstavlja najviše tripartitno savjetodavno tijelo na nacionalnom nivou.

Pravnu osnovu NVR-a predstavlja Zakon o radu u skladu sa izmjenama i dopunama iz 2015. godine, kao i različiti ministarski akti koji reguliraju njegovo funkcioniranje. Novi Zakon o radu ne propisuje kriterije za prisustvo socijalnih partnera u NVR-u, ali dozvoljava da ih Vijeće Ministara uspostavi putem državne odluke.

DOBRA PRAKSA:

NVR diskutira o širokoj lepezi ekonomskih i socijalnih pitanja od općeg značaja, uključujući i pitanja vezana za uticaj globalne ekonomske krize i oporavka od iste, zakon o budžetu, minimalnu zaradu, cijene energije, ratifikaciju i provođenje konvencija MOR-a. Efektivnost ove prakse je ilustrirana nivoom uključenosti u debatama o reformama u oblasti zarada i penzija.

IZAZOV:

Nedostatak unaprijed određenih, objektivnih i transparentnih kriterija za provjeru reprezentativnosti u NVR-u kao i konačno za politički uticaj i kredibilitet njegovih preporuka i mišljenja. Također bi mogao da dovede do politizacije socijalnog dijaloga do te mjere da to potkopa objektivnost njegovih rezultata.

5.1.2. Strukture za internu podršku

DOBRA PRAKSA:

Rad NVR-a je organiziran u okviru šest specijaliziranih „stalnih odbora“ kojima predsjedava viši zvaničnik relevantnog ministarstva. Nedavno su održani rotirajući plenarni sastanci Vijeća u uredima konstituentnih organizacija socijalnih partnera.

IZAZOVI:

Sekretarijat NVR-a se sastoji od dva službenika Ministarstva za socijalnu zaštitu i omladinu (MSZO)¹ i dvije osobe koje imenuju socijalni partneri. Prvo dvoje imaju dodatne dužnosti nevezane za zadatke sekretarijata, dok drugo dvoje rade na dobrovoljnoj, *ad hoc* osnovi.

NVR nema svoje prostorije niti poseban budžet. Sredstva za njegov rad se izdvajaju iz budžeta gorenavedenog Ministarstva.

¹ Od oktobra 2017, u okviru nove strukture vlade, Ministarstvo finansija i ekonomije

5.1.3. Proces davanja mišljenja i metode rada

IZAZOVI:

Ne postoji pravna obaveza Vlade da pruža redovne povratne informacije NVR-u, niti sistematsko praćenje mišljenja i preporuka NVR-a.

5.1.4. Članovi ekonomsko-socijalnog vijeća

IZAZOV:

Nivo zastupljenosti različitih aktera je neuobičajeno visok i neravnomjeran. U nedostatku unaprijed određenih statutih kriterija reprezentativnosti, sastav NVR-a se određuje odlukom vlade. On podrazumijeva prisustvo predstavnika čitavog niza ministarstava, sindikata (kako nacionalnih konfederacija, tako i granskih saveza) i organizacija/udruženja poslodavaca (kako nacionalnih, tako i sektorskih organizacija) i organizacija poslodavaca i poslovnih udruženja.

5.1.5. Uticaj ekonomsko-socijalnog vijeća

DOBRA PRAKSA:

Izvještaj o procjeni stanja ističe različite uspjehe na polju dostavljanja preporuka i mišljenja o Zakonu o radu, zdravstvenom osiguranju, obrazovanju i obuci za zdravlje i zaštitu na radu, kao i o ključnim ekonomskim oblastima.

IZAZOV:

Nije jasno u kojem obimu ga prate donosioci odluka ili da li su ih zastupnici u parlamentu svjesni prilikom usvajanja određenih zakona.

Izvještaj o procjeni stanja ističe zabrinutosti po pitanju diskrepancije između razmatranja NVR-a i njegovog stvarnog angažmana u političkim i parlamentarnim procesima.

Ovaj nedostatak je naglašen ograničenom ulogom NVR-a u nacionalnim ekonomskim reformama.

5.1.6. Preporuke

1. Unaprijed određeni, objektivni kriteriji reprezentativnosti su preduslov iskrenog i djelotvornog socijalnog dijaloga (MOR). Stoga bi vlada i socijalni partneri trebalo da se dogovore oko paketa objektivnih pokazatelja koji su lako provjerljivi, gdje bi se ti kriteriji formulirali u obliku propisa (npr. posebnog zakona o reprezentativnosti socijalnih partnera u svrhu učestvovanja u tripartitnom socijalnom dijalogu i kolektivnom pregovaranju).
2. Neophodno je uložiti napor da se usklade nivoi reprezentativnosti u NVR-u kako bi se maksimalno povećalo dejstvo njegovih rezultata.
3. Neophodno je i osnaživanje Sekretarijata NVR-a, naročito putem angažiranja specijalista iz redova socijalnih partnera. Obezbeđivanje načina za angažiranje nezavisnih stručnih eksperata također treba da postoji. Naš stav je da obim aktivnosti zahtijeva ovakvo unaprjeđenje i da bi Vijeće imalo koristi od veće ekspertize.
4. U cilju praćenja uticaja NVR-a na kreiranje zakona i politika, neophodno je uspostaviti sistem za praćenje tako da NVR može da utvrdi i procijeni nivo i stepen do kojeg Vijeće ministara postupa po njihovim preporukama. Odgovarajuća tehnička aplikacija bi trebalo da bude instalirana u Sekretarijatu.

5.2. Bosna i Hercegovina

Polazeći od ustavnih i pravnih pretpostavki, Bosna i Hercegovina (u daljem tekstu: BiH) je sastavljena od dva ravnopravna i ustavnopravna entiteta – Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Brčko Distrikt BiH je također posebna administrativno-teritorijalna jedinica.

Entiteti u BiH samostalno obavljaju svoje ustavotvorne, zakonodavne, izvršne i sudske funkcije. Oni imaju vlastite ustave kojima je jasno definirana zakonodavna i izvršna vlast u okviru svojih parlamenata i vlada.

U skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine i ustavima entiteta, u isključivoj nadležnosti entiteta je reguliranje pitanja iz radno-pravnih odnosa, socijalnog dijaloga, kolektivnog pregovaranja, socijalne, zdravstvene, penziono-invalidske zaštite i svih drugih pitanja koja su u nadležnosti ekonomsko-socijalnih vijeća.

Ekonomsko-socijalni savjet Republike Srpske i Ekonomsko-socijalno vijeće Federacije Bosne i Hercegovine su konstituirani na entitetskom nivou. Savjet i vijeće poštuju tripartitni princip, uključujući vladu, reprezentativne sindikate i reprezentativne poslodavce.

Ovaj izvještaj sadrži dvije odvojene procjene institucija socijalnog dijaloga u BiH.

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE (FBIH)

5.2.1. Postojeći pravni i institucionalni okviri

Ekonomsko-socijalno vijeće Federacije BiH je najviše tripartitno savjetodavno tijelo vlade Federacije BiH. Ono operiše po osnovu tripartitnog sporazuma koji su 2002. godine sklopile vlada, Savez samostalnih sindikata i Udruženje poslodavaca.

Ovaj sporazum regulira rad Vijeća i definira njegov sastav, funkciju, ulogu i ovlaštenja. Vijeće može da se bavi pitanjima u vezi sa platama i zaradama i kolektivnim ugovorima, politikom oporezivanja, politikom zapošljavanja i socijalnim politikama, privatizacijama, zakonom o radu, kao i širokom lepezom javnih politika.

Zakon o radu iz 2016. godine dodatno proširuje ulogu ESV-a na kantone i općine.

DOBRA PRAKSA:

ESV vodi debate o ekonomskim i socijalnim pitanjima od općeg interesa, uključujući promoviranje, pregled i praćenje kolektivnih ugovora.

Naročito je važno napomenuti da su sastanci Vijeća javni i da se medijski najavljuju.

IZAZOV:

Pošto se pravna osnova ESV-a nalazi u dva zakonska propisa, tj. tripartitnom sporazumu iz 2002. i Zakonu o radu iz 2016. godine, primjena i poštovanje zakonskih odredbi su komplicirani i nedosljedni, kako za pravnike tako i za laike.

5.2.2. Strukture za internu podršku

Vijeće ima vlastiti budžet koji se dodjeljuje kroz Ministarstvo. Njegove aktivnosti spadaju u djelokrug rada Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.

DOBRA PRAKSA:

Predsjedavajućeg može da predloži bilo koji socijalni partner i bira se jednoglasno. Njegov mandat je na period od 4 godine i obnavlja se, pri čemu nema pravo glasa.

Po potrebi Vijeće može da zatraži ekspertizu čiji troškovi su pokriveni od strane ministarstva ili vlade. Druge grupe građanskog društva su također pozvane da prisustvuju sastancima i daju svoja mišljenja o pitanjima na dnevnom redu, ali oni nemaju pravo glasa.

IZAZOV:

Sekretarijat vijeća se sastoji od samo četiri osobe zaposlene u Ministarstvu rada koje obavljaju i druge dužnosti u Ministarstvu.

5.2.3. Proces davanja mišljenja i metode rada

IZAZOVI:

Socijalni partneri smatraju da su stavke koje izazivaju zabrinutost:

- nedjelotvorne konsultacije i ne postoje dogovoreni rezultati;
- ograničeni kapaciteti i resursi Vijeća;
- nedostatak angažmana drugih ministarstva osim Ministarstva rada.

Čini se da socijalni partneri dijele uvjerenje da se Vlada na nivou donošenja odluka ne konsultira dovoljno sa njima oko makro-ekonomskih pitanja i da stoga Vijeće, iako igra važnu ulogu na polju kolektivnog pregovaranja, biva uglavnom ignorirano kad se povede šira diskusija o privredi. Predstavnici vlade smatraju da bi u situacijama gdje je neophodno donijeti hitnu odluku o ključnim ekonomskim ili finansijskim pitanjima duži konsultativni proces mogao da bude kontraproduktivan.

5.2.4. Preporuke

1. Kako bi se uspostavio koherentan i koordinirani pravni okvir preporučuje se da sve relevantne norme budu unesene u poseban zakon koji bi regulirao rad ESV-a.
2. Status i rad Vijeća bi mogli da budu dodatno unaprijeđeni nezavisnijim sistemom imenovanja osoblja i uvođenjem mogućnosti za angažiranje dodatne eksterne ekspertize.
3. Neophodno je organizirati aktivnosti usmjerene na podizanje nivoa svijesti o ulozi vlade kao promotera, pomagača, regulatora i tijela za provođenje socijalnog dijaloga u ključnim ministarstvima sa mandatom u oblasti ekonomije.
4. Vlada bi trebalo da dodatno razmotri povećanje kvaliteta i dosljednosti angažmana svojih predstavnika u Vijeću, kao i njihovog aktivnog učestvovanja u konsultativnim procesima, posebno po pitanju ekonomskih reformi.

REPUBLIKA SRPSKA (RS)

5.2.5. Postojeći pravni i institucionalni okviri

Ekonomsko-socijalni savjet Republike Srpske (ESS) je osnovan 1997. godine specijalnim sporazumom između socijalnih partnera. Zakon o radu iz 2000. godine daje pravnu osnovu za postojanje Savjeta. Poseban zakon o ESS-u je usvojen 2008. godine i on dodatno uređuje njegove nadležnosti, rad i aktivnosti. Ovo je tripartitno savjetodavno tijelo Vlade RS, a ima i dodatnu ulogu u promociji kolektivnog pregovaranja. Novi Zakon o radu je stupio na snagu 2016. godine, čime su ESS-u date dodatne nadležnosti u vezi minimalnog dohotka, povećanja plata i proširenja dejstva kolektivnih ugovora. Savjet je takođe pozvan da promovira kolektivno pregovaranje i zastupa interese radnika i poslodavaca u širim socijalnim i ekonomskim sferama.

DOBRA PRAKSA:

Zakonska obaveza vlade da konsultira ESS po pitanjima koja spadaju u njegovu nadležnost i daje povratne informacije o njegovim preporukama se djelimično poštuje samo od strane pojedinih ministarstava. Međutim, u tom pogledu ne postoji ni ustaljena praksa Vlade u cjelini.

5.2.6. Strukture za internu podršku

DOBRA PRAKSA:

Savjet se finansira direktno iz državnog budžeta.

IZAZOVI:

Sekretarijat ima samo jedno stalno zaposleno stručno lice i radi u iznajmljenom uredu.

Postoje operativni i logistički problemi koji stvaraju funkcionalne poteškoće na nivou sekretarijata prema mišljanju socijalnih partnera. Sindikati smatraju da bi trebalo poboljšati usluge podrške Savjetu. Ministarstvo ima suprotno mišljenje.

5.2.7. Proces davanje mišljenja i metode rada

IZAZOVI:

Čini se da nedostatak povjerenja predstavlja suštinski uzrok mnogih problema u funkcioniranju sa kojima se ESS trenutno suočava. U skorije vrijeme je došlo do neslaganja između poslodavaca u privatnom sektoru i sindikata oko novog Zakona o radu, što je dovelo do čitavog niza problema u funkcioniranju Savjeta i sprječava ga u obavljanju mnogih zadataka. Ovo je također suzilo prostor za postizanje sporazuma o ključnim pitanjima tržišta rada koja su izuzetno relevantna za cijelu ekonomiju, npr. nezakonito zapošljavanje, i ometa postizanje konsenzusa o širim i ključnim ekonomskim pitanjima.

Iako ESS ima ovlaštenje da daje preporuke i mišljenja o prijedlogu zakona i podzakonskih akata, nedavno su pojedini zakoni brzinski progurani kroz Skupštinu, a da ESS na njih nije dao mišljenje. U nekim slučajevima, Savjet je dobio prekratak rok u okviru postojećih procedura koji mu nije dozvolio da u potpunosti razmotri sadržaj zakona.

Nivo aktivnosti Savjeta je opao. Sa aktivnog rasporeda sastanaka se prešlo na samo 2 sastanka u 2015. i samo 3 u 2016. godini. Čini se da je ovo istovremeno i „političko pitanje“ i pitanje resursa i kapaciteta ESS-a.

5.2.8. Preporuke

1. Trenutni rokovi dati u postojećim proceduralnim pravilima bi trebalo da budu u razumnoj mjeri produženi (na osnovu procjene potrebe zainteresiranih strana), kako bi se u okviru ESS-a omogućila svrsishodna i temeljna debata o složenim pitanjima. Postojeća proceduralna pravila bi trebalo da na jasniji način reguliraju izvjesne organizacione aspekte kao npr. sazivanje vanrednih sastanaka ili postupak za podnošenje inicijativa.
2. Bilo bi korisno da se poveća broj specijaliziranih stalnih odbora u Savjetu (trenutno postoje dva operativna) koji bi pružili neophodnu tehničku podršku i informacije za diskusije unutar Savjeta o širokoj lepezi ekonomskih i socijalnih pitanja.
3. Kako bi mogao da ispuni svoju misiju, predlaže se da ESS poveća broj sastanaka na bar 6 do 8 godišnje.
4. Potrebna je nova tripartitna inicijativa kako bi se ponovo izgradilo povjerenje među organizacijama članicama i Savjet revitalizirao kroz konstruktivni dijalog.
5. Vlada u cjelini bi trebalo da dodatno razmotri povećanje kvaliteta i dosljednosti svog angažmana u Savjetu, kao i načine da obezbijedi sistematsko poštovanje zakonskih obaveza u vezi sa uključivanjem ESS-a u konsultativne procese po pitanju širih reformskih agendi u okviru cjelokupne vlade.

5.3. Bivša jugoslovenska republika Makedonija

5.3.1. Postojeći pravni i institucionalni okviri

Vlada, reprezentativni sindikati (Savez sindikata Makedonije i Konfederacija slobodnih sindikata Makedonije) i Organizacija poslodavaca Makedonije su u avgustu 2010. godine potpisali sporazum o osnivanju novog nacionalnog Ekonomsko-socijalnog savjeta (ESS). Ovaj sporazum je nastao poslije dvije godine pauze u radu ESS-a i zamijenio je prethodni iz 1996. godine.

ESS je vladino konsultativno i savjetodavno tijelo za Vladu za socijalna pitanja i pitanja zapošljavanja. Ona uključuju politike tržišta rada, politike vezane za zarade i cijene, socijalno osiguranje, socijalnu zaštitu, zdravstvenu zaštitu, bezbjednost i zdravlje na radu, obrazovanje i srednje stručno obrazovanje.

Također ima savjetodavnu ulogu u procesu ratifikacije Konvencija MOR-a, u skladu sa Konvencijom 144 o Tripartitnim konsultacijama iz 1976. godine (br. 144).

5.3.2. Strukture za internu organizacionu podršku

DOBRA PRAKSA:

Sekretarijat ekonomsko-socijalnog savjeta je tripartitan, sastavljen od dvoje državnih službenika iz Ministarstva rada i po jednog predstavnika svakog od socijalnih partnera. Po potrebi savjet može dobiti dodatnu administrativnu stručnu podršku.

ESS ima šest stalnih specijaliziranih radnih grupa, uključujući radne grupe za radne odnose i zarade, tržište rada i zapošljavanje, bezbjednost i zdravlje na radu, socijalnu zaštitu, licenciranje medijatora/arbitara u sporovima vezanim za rad, i društveno odgovorno poslovanje.

IZAZOV:

Tehnički kapaciteti sekretarijata da utiče na proces kreiranja preporuka su ograničeni.

5.3.3. Proces davanja mišljenja i metode rada

DOBRA PRAKSA:

Obaveza Vlade da traži preporuke od ESS-a po pitanju zakona iz oblasti radnih odnosa, zapošljavanja, penzionog i invalidskog osiguranja i bezbjedosti i zdravlja na radu, kao i daje povratne informacije o akcijama poduzetim na osnovu tih preporuka se uglavnom poštuje. Međutim, uglavnom samo je ministarstvo za rad i socijalnu politiku razvilo konstantnu praksu u tom pogledu.

Kako bi se pratile aktivnosti poduzete na osnovu preporuka ESS-a, sekretarijat savjeta je dobio alatku za praćenje.

IZAZOVI:

Prijedlozi zakona, nacionalni programi i strategije privrednih reformi se rijetko, ako ikada, prosljeđuju ESS-u na diskusiju. Čak i kad se odnose na pitanja iz svijeta rada, prijedlozi zakona i strateški dokumenti koje je formuliralo Ministarstvo finansija ili Ministarstvo privrede ne prolaze diskusiju u ESS-u. Uglavnom ih Vlada usvaja bez preporuka ili mišljenja savjeta.

5.3.4. Članovi ekonomsko-socijalnog savjeta

Savjet se sastoji od 12 članova – 4 predstavnika vlade, (ministar za rad i socijalna pitanja, ministra finansija, ministar ekonomije i potpredsjednik vlade za ekonomska pitanja), 4 predstavnika organizacije poslodavaca Makedonije i po 2 predstavnika Saveza sindikata i Konfederacije slobodnih sindikata Makedonije.

IZAZOVI:

Uprkos sastavu savjeta koji podrazumijeva viskopozicionirane službenike više ministarstava, ESS i dalje nije savjetodavno tijelo „cijele“ vlade. Samo ministar za rad i socijalna pitanja učestvuje u debatama.

5.3.5. Preporuke

1. ESS bi trebalo da ima pristup većem nivou tehničke ekspertize zahvaljujući uspostavljanju saradnje sa istraživačkim institutima, akademskim krugovima, drugim organizacijama civilnog društva.
2. Potrebno je uspostaviti nove i izmijeniti stare procedure kako bi pravni i strateški dokumenti od općeg ekonomskog i socijalnog interesa uključivali mišljenja i preporuke ESS-a.
3. Vlada treba imati veću ulogu u podsticanju socijalnog dijaloga, i to sa ključnim ekonomskim ministarstvima i poslanicima. A savjet bi bio djelotvorniji i imao veći autoritet kad bi se ključni donosioci odluka u Vladi više angažirali u finalnim fazama razmatranja nacrtu prijedloga.

5.4. Crna Gora**5.4.1. Postojeći pravni i institucionalni okviri**

Socijalni savjet Crne Gore je pravno utemeljen u Zakonu o socijalnom savjetu sa izmjenama i dopunama iz 2013. i u pratećem statutu i pravilniku o radu. Zakon propisuje da Vijeće razmatra široku lepezu ekonomskih i socijalnih pitanja, uključujući pregovaranje o općim kolektivnim tripartitnim ugovorima.

5.4.2. Strukture za internu podršku**DOBRA PRAKSA:**

Rad Socijalnog savjeta podržavaju stalni i *ad-hoc* tripartitni specijalizirani odbori i radne grupe.

IZAZOV:

Sekretarijat Savjeta ima samo jednog zaposlenog, što je očigledno nedovoljno za obim rada Socijalnog savjeta i njegove aktivnosti.

Iako savjet ima povremeno pristup različitim ekspertima i dalje postoji potreba za proaktivnijim pristupom dopunjavanju administrativnog sekretarijata.

5.4.3 Proces davanja mišljenja i metode rada**IZAZOV:**

Postojeći sistem glasanja ne podržava izgradnju konsenzusa.

Veliki broj predstavnika svake od strana otežavaju procese davanja mišljanja i čine ih dugim i ponekad nedjelotvornim.

5.4.4. Članovi Socijalnog savjeta**IZAZOV:**

Ključna ministarstva u oblasti ekonomije i razvoja nisu zastupljena u Socijalnom savjetu.

5.4.5. Preporuke

1. Kako bi Sekretarijat mogao da ispuni svoj program sastavljen od raznolikih zadataka i adekvatno podrži rad Savjeta, preporučuje se povećanje broja zaposlenih na bar tri osobe. Dodatni zaposleni bi trebali, ukoliko je to moguće, da budu predstavnici socijalnih partnera.
2. Broj predstavnika strana treba smanjiti na maksimalno 8 kako bi se povećala djelotvornost procesa donošenja odluka.
3. Sastav grupe predstavnika vlade treba da uključuje ključna ministarstva sa širim djelokrugom rada na polju razvoja privrede i preduzetništva kako bi Savjet mogao da se upusti u debate o širim reformskim aktivnostima.
4. Dodatni administrativni i stručni resursi treba da se obezbijede Savjetu.
5. Potrebna je revizija sistema glasanja kako bi se omogućio pristup izgradnje konsenzusa preporukama politika.

5.5. Republika Srbija

5.5.1. Postojeći pravni i institucionalni okviri

Socijalno-ekonomski savet Republike Srbije je prvobitno uspostavljen po osnovu Tripartitnog sporazuma iz 2001. godine. Trenutno pravnu osnovu za rad SES-a predstavlja Zakon o socijalno-ekonomskom savetu iz 2004. godine sa izmjenama i dopunama iz 2008. godine.

5.5.2. Strukture za internu podršku

DOBRA PRAKSA:

Trenutno u okviru SES-a postoje četiri specijalizirana stalna odbora (radne grupe) i to za zakonodavstvo, za kolektivno pregovaranje i mirno rješavanje radnih sporova, za ekonomska pitanja i za bezbjednost i zdravlje na radu.

Svaki stalni odbor ima 4 člana, po jednog iz redova svakog reprezentativnog socijalnog partnera.

Dnevni red sastanaka SES-a određuje tripartitni „Kolegijum“ koji je sastavljen je od predstavnika vlade, organizacija članova i sekretara SES-a. Po zakonu bi trebalo da se sastaje jednom mjesečno.

IZAZOVI:

Iako je po sistematizaciji Sekretarijat sastavljen od deset osoba, ima samo tri zaposlena.

Budžetska sredstva dodjeljena SES-u su bila smanjena na 62% u 2017. godini u odnosu na 2009. Međutim, od tad je budžet povećan na 300.000 EUR u 2017. godini.

Tehnički kapaciteti stalnih odbora SES-a da daju stručni doprinos o velikom broju složenih ekonomskih, fiskalnih i pravnih pitanja su još uvijek ograničeni. Saradnja sa akademskom zajednicom, istraživačkim institutima i organizacijama civilnog društva bi povećala kvalitet preporuka SES-a.

5.5.3. Proces davanja mišljenja i metode rada

Tokom 2016. godine, SES je održao šest redovnih i dva hitna sastanka kako bi diskutirao o pravnim, ekonomskim i socijalnim pitanjima, kao i pitanjima iz svijeta rada.

DOBRA PRAKSA:

Postoji relativno dobro uspostavljena praksa pojedinih ministarstva da traže preporuke SES-a i pružaju povratne informacije o provođenju aktivnosti zasnovanih na tim preporukama.

IZAZOVI:

Izuzetno kratki rokovi koje vlada daje za diskusiju i davanje mišljenja i preporuka o prijedlogu zakona često učine diskusiju i njen ishod beznačajnim (npr. pet dana za debatu o novom Zakonu o radu).

Predstavnici socijalnih partnera u specijaliziranim stalnim odborima SES-a obično ne učestvuju u tripartitnim radnim grupama koje sazivaju relevantna ministarstva kada iniciraju procese izrade zakona i politika. To onemogućuje sistematsku upoznatost stalnih odbora sa ciljevima i sadržajem vladinih inicijativa koje se odnose na zakone i politike.

Proceduralna obaveza da preporuka vezana za određeni prijedlog zakona mora prvo da se proslijedi resornom ministarstvu koje je prijedlog podnijelo, te da se direktno proslijedi vladi jedino nakon isteka 30 dana tokom kojih nije dobijen odgovor od tog ministarstva, predstavlja nepotrebno odlaganje i često prouzrokuje prekoračenje zakonskog roka.

Vlada je pokazala određenu tendenciju da zaobilazi debatu u SES-u tako što često pribjegava usvajanju zakona po hitnom postupku.

Preporuke i mišljenja su usvajaju konsenzusom. Međutim, potrebni kvorum je nizak, što može da dovede u pitanje legitimnost procesa i kvalitet dobijenih preporuka. Kako je iskustvo pokazalo, apsolutna primjena pravila konsenzusa može zaustaviti SES da podnese preporuku ili mišljenje, posebno kada se vodi diskusija o osjetljivom pitanju.

Osim toga, praksa ministara da šalju svoje zamjenike da prisustvuju sastancima Savjet lišava pune podrške i autoriteta pri donošenju mišljenja ili zaključaka.

5.5.4. Uticaj SES-a**DOBRA PRAKSA:**

Od naročito značaja je bila diskusija o pitanjima vezanim za pregovore u okviru procesa pristupanja EU.

IZAZOV:

Vlada je propustila da konsultira SES po pitanju bitnih zakonskih propisa poput zakona o javnim poduzećima, akcizama, porezu na dodatu vrijednost. Ovo je dovelo do gubitka povjerenja, naročito povjerenja sindikalnog pokreta u vladu.

Zastupnici u Skupštini generalno nisu svjesni debata u SES-u niti njegovih preporuka.

5.5.5. Preporuke

1. Potrebno je rano uključivanje socijalnih partnera u aktivnosti tripartitnih radnih grupa za pravljenje nacrti zakona sa resornim ministarstvima. Rano uključivanje socijalnih partnera u ovakve procese bi povećalo kvalitet tehničkih informacija koje pružaju stalni odbori i omogućilo bi kvalitetniju diskusiju unutar SES-a.
2. Prijedlozi zakona o kojima je SES vodio debatu treba da budu praćeni preporukama i mišljenjima SES-a kad se podnose parlamentu. Ova preporuka bi omogućila bolju obavještenost poslanika tokom diskusija u skupštini i povećala uticaj SES-a u oblasti kreiranja zakona i državnih politika.
3. Mišljenja SES-a treba da se prosljeđuju i vladi i relevantnom ministarstvu, koje pak treba imati kraći rok za davanje odgovora.
4. U slučaju da konsenzus nije moguć, odluke treba da se donose glasanjem, na osnovu kvalificirane većine. Ova preporuka će vjerovatno unaprijediti djelotvornost rada savjeta.
5. Treba povećati minimalni kvorum za sastanke SES-a. U slučaju nepostojanja odgovarajućeg kvoruma na sastancima SES-a, legitimitet preporuka i mišljenja može biti doveden u pitanje. Ova preporuka će vjerovatno povećati stepen uzajamnog povjerenja između članova SES-a i unaprijediti kvalitet njegovih rezultata.
6. U preporukama ili mišljenjima SES-a treba navesti i mišljenja koja se ne slažu sa većinom. Ovo bi dozvolilo članovima koji su glasali protiv ili se uzdržali od glasanja da izlože svoje poglede relevantnim donosiocima odluka.

7. Specijalizirani stalni odbori SES-a bi trebalo da u najvećoj mogućoj mjeri koriste stručnu i tehničku ekspertizu akademske zajednice, istraživačkih instituta i organizacija civilnog društva. Predstavnici ovih institucija/ organizacija bi mogli učestvovati bez prava glasa u radu specijaliziranih stalnih odbora.
8. Vlada treba u potpunosti prepoznati Savjet kao nacionalno tripartitno savjetodavno tijelo. Važno je da vlada u cjelini prizna vrijednost socijalnog dijaloga u procesima kreiranja zakona i politika.
9. Neophodno je ojačati kolektivno pregovaranje kao uslov *sine qua non* za efektivan tripartitni socijalni dijalog naročito u privatnom sektoru. U ovu svrhu je predloženo da SES bar jednom godišnje diskutira o stanju kolektivnog pregovaranja, kao i statusu i primjeni kolektivnih ugovora na različitim nivoima. Ova preporuka bi doprinijela izgradnji uzajamnog povjerenja i priznavanja, kao i osnaživanju socijalnih partnera.

5.6. Kosovo (u skladu sa značenjem Rezolucije 1244 VS UN-a)

5.6.1. Strukture za internu podršku

Sekretarijat Vijeća se nalazi u Ministarstvu rada i socijalne zaštite, a načelnik sekretarijata i pomoćno osoblje su zaposleni u ministarstvu. Ostali članovi Sekretarijata su dva predstavnika sindikata i organizacija poslodavaca (po jedan iz svake organizacije).

IZAZOV:

Uprkos tome što je to zakonom propisano, Vijeće nema niti vlastite prostorije niti budžet. Postoje i problemi sa dostupnošću finansijskih sredstava kao i dobre tehničke ekspertize u Sekretarijatu.

5.6.2. Proces davanja mišljenja i metode rada

DOBRA PRAKSA:

Prema propisima za usvajanje odluka dovoljna dvotrećinska većina nakon što su učinjeni napori da se postigne konsenzus o ključnim pitanjima.

5.6.3. Članovi ekonomsko-socijalnog vijeća

DOBRA PRAKSA:

Čini se da socijalni partneri imaju pozitivan i konstruktivan odnos i uspjeli su da postignu dogovor na bipartitnoj osnovi oko mnogih pitanja socijalnog dijaloga.

IZAZOV:

Vladini predstavnici ne učestvuju uvijek aktivno u stavljanju važnih zakona i programa na dnevni red za diskusiju na vijeću.

5.6.4. Uticaj ekonomsko-socijalnog vijeća

DOBRA PRAKSA:

Vijeće je formuliralo izvjestan broj ključnih prijedloga i dokumenata na polju strategije i politika. Oni uključuju pitanja povezana sa Odlukom o minimalnoj zaradi iz 2011. godine, Strategijom za sektor zapošljavanja 2014–2020, i Općim kolektivnim ugovorom iz 2014. Druge oblasti kojih se Vijeće dotaklo uključuju specifična pitanja zakona o radu u vezi sa štrajkom, evropske direktive i bipartitne pregovore i sporazuma između organizacija poslodavaca i sindikata.

IZAZOV:

Rad vijeća nije poznat općoj javnosti.

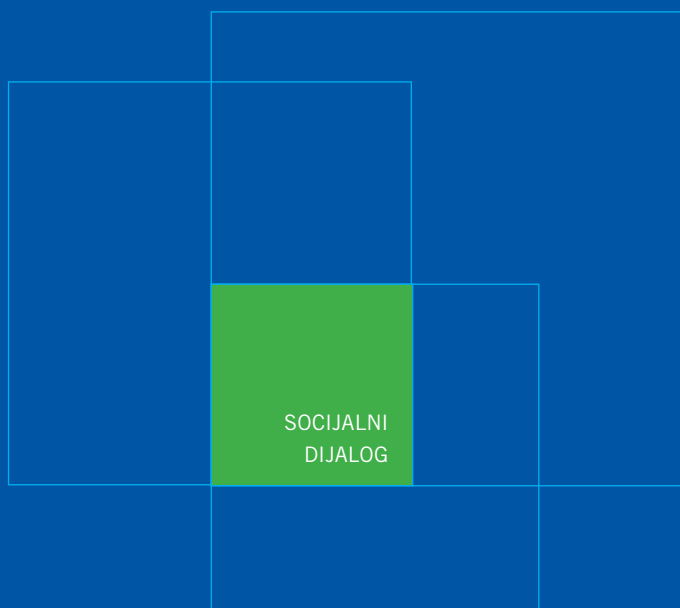
5.6.5. Preporuke

U svjetlu izazova identificiranih tokom procjene stanja date su sljedeće preporuke:

1. Vlada i socijalni partneri bi trebalo da ulože napore da obezbijede potrebna sredstva za adekvatan rad Sekretarijata.
2. Uspostavljanje saradnje sa istraživačima, akademikima i drugim organizacijama civilnog društva će vjerovatno unaprijediti tehničku ekspertizu Sekretarijata.
3. Vlada bi trebalo da bude proaktivnija u pogledu pitanja koja se diskutiraju na Vijeću. Inicijativa i uticanje na dnevni red i debatu ne bi trebalo da budu uvijek prepušteni socijalnim partnerima, naročito sindikatima.
4. Vidljivost uloge i uspjeha ekonomsko-socijalnog vijeća bi trebalo da budu naglašeniji, a trebalo bi i da posebna radna grupa osmisli i bolju strategiju za medije i komunikaciju kako bi se ovaj cilj postigao u toku sljedeće godine.

DRUGI DIO

Prikaz i rezultati ESAP-ove
Podregionalne konferencije na
visokom nivou održane
5 i 6. jula 2017. godine

1. Uvod

Ciljevi konferencije su formulirani sa ciljem da olakšaju:

- podjelu nalaza timova za procjenu stanja i reakcija na te izvještaje ;
- ekonomsko-socijalnim vijećima da se obavežu da će dati prioritet preporukama i aktivnostima koje treba provesti u okviru sljedeće faze projekta ; i
- dogovor o izgradnji kapaciteta koja je neophodna za provođenje preporuka prihvaćenih na konferenciji i dalji rad ekonomsko-socijalnih vijeća.

2. Uspostavljanje šire agende

Konferenciju je otvorio novimenovani ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije, g-din Zoran Đorđević. Ministar je prokomentirao važnost regionalne saradnje između zemalja Zapadnog Balkana i pohvalio opće i specifične ciljeve projekta ESAP koji pokušava da unaprijedi djelotvornost ekonomsko-socijalnih vijeća u regionu.

G-din Antonio Graziosi, direktor MOR Tima za dostojanstveni rad/podregionalnog ureda za Centralnu i Istočnu Evropu u Budimpešti, je govorio o potrebi za osnaživanjem kapaciteta ekonomsko-socijalnih vijeća u regionu kako bi postali snažna, poštovana i uticajna tijela u oblasti osmišljavanja i određivanja socijalnih, privrednih i radnih politika u državama članicama. Primijetio je da je „nacrt izvještaja“ predstavio dobru analizu zatečene situacije u svakom vijeću i izazove sa kojima se susreću u povećanju djelotvornosti svog rada, sad se od njih traži da naprave korak naprijed tako što će prihvatiti određene preporuke.

G-din Kiril Kiryakov, međunarodni službenik za politike Generalne direkcije Evropske komisije za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju, je pomenuo napredak ostvaren u okviru Projekta nakon pripremnog podregionalnog seminara u Bečićima, Crnoj Gori, u oktobru 2016. godine. Isti je prikazan u „nacrtu izvještaja“ i „sažetoj matrici“ sa ove konferencije.

Naglasio je važnost postizanja napretka u okviru procesa ulaska u EU i potrebu za veće uključivanje socijalnih partnera u kreiranje politika, a ekonomsko-socijalna vijeća su od ključnog značaja za postizanje tog cilja. On smatra da je stvaranje novih radnih mjesta i dalje izazov, naročito ako uzmemo u obzir nezaposlenost mladih, emigriranje stručne radne snage i sivu ekonomiju. Osvrnuo se i na potrebu za reformom mjera socijalne zaštite i standarda upravljanja tržištem rada.

G-đa Susanne M. Nielsen, glavna tehnička savjetnica ESAP-a, je u kratkim crtama opisala i ciljeve konferencije i političko i privredno okruženje u okviru kojega ekonomsko-socijalna vijeća trenutno funkcioniraju. Zapadni Balkan dijeli interesovanja, iskustava, kao i zajedničku želju za promjenom koja vodi napretku i uzajamnoj saradnji. Ovo je bilo očigledno u radu timova za procjenu stanja i projektnim zadacima, gdje su svi bili voljni da dijele saznanja, shvatanja, iskustvo i inspirativne prakse.

Glavni i ključni cilj ove konferencije je bio da sama ekonomsko-socijalna vijeća identificiraju i odaberu najmanje dvije preporuke za koje su tokom procesa procjene stanja nagovijestili da bi im bile prioritete za akciju tokom sljedeće faze projekta. Grupne sesije su planirane za nastavak konferencije kako bi se učesnicima pružila prilika da povedu fokusiranu diskusiju o podršci koja bi im bila potrebna da aktivno realiziraju ove preporuke.

3. Predstavljanje izvještaja po državama

U uvodnom dijelu sesije, g-đa Cristina Mihes, viši specijalista MOR-a za socijalni dijalog i zakon o radu se zahvalila timovima za procjenu stanja na izvrsnom radu i profesionalizmu pri izradi izvještaja podnesenih timu ESAP-a.

Također je odala priznanje državama domaćinima što su olakšale posao timova za procjenu. To je bio odličan primjer saradnje na postizanju zajedničkog cilja: povećanja djelotvornosti ekonomsko-socijalnih vijeća u podregionu.

Izvjestioci svake zemlje su predstavili ključne izazove i dobre prakse koje su uočili tokom procjene i svojih posjeta. Također su podnijeli izvještaj o glavnim pitanjima koja su se iskristalisala iz njihovog kontakta sa sekretarijatom ekonomsko-socijalnih vijeća, predstavnicima vlade, sindikata i poslodavaca.

Prezentacije su pružile mogućnost učesnicima da steknu dobar uvid u dinamiku i strukture koje utiču na ključne razvoje koji vode ka uspjehu unutar ekonomsko-socijalnih vijeća, kao i uvid u određene probleme koji ometaju njihov razvoj. Ovakva analiza svake pojedinačne zemlje je omogućila fokusiranu diskusiju o preprekama za djelotvorniji rad vijeća.

Ovi uvidi su također dali bitan i jasan doprinos formuliranju preporuka za svako ekonomsko-socijalno vijeće o kojem su diskutirali na kasnijim sesijama konferencije.

Kao što je već navedeno u izvještaju, nijedna zemlja nije podnosila izvještaj o svom ekonomsko-socijalnom vijeću, a delegacije koje su išle u posjetu su bile tripartitne. Ovi procesi su dali veći kredibilitet i validnost izvještajima timova za procjenu.

Obje sesije posvećene ovim izvještajima su omogućile i dozvolile učesnicima konferencije i članovima ekonomsko-socijalnih vijeća da:

- 1) isprave bilo koji aspekt nacrtu izvještaja koji je faktički netačan;
- 2) daju svoje komentare na nacrt izvještaja i adresiraju pitanja koja zahtijevaju razjašnjenje ili dopunu; i
- 3) obavijeste učesnike o najnovijim razvojem situacije do kojih je došlo nakon što su izvještaji napisani.

Na sesijama se povela žustra i informativna diskusija o različitim pitanjima – tehničkim kapacitetima sekretarijata, budžetima, nadležnosti ekonomsko-socijalnih vijeća, efektima na proces socijalnog dijaloga, aspektima ekonomske krize i njihovim uticajem na odnose između tripartitnih partnera, načinom na koji vlada koristi vijeća i nivoom njihovog učešća u odlučivanju, percepcijom parlamenata i ministarstava o vijećima i njihovoj ulozi u kreiranju politika i zakonskih propisa, kao i o provođenju rezultata diskusija unutar vijeća.

4. Komparativna i inspirirajuća iskustva institucija nalik ekonomsko-socijalnim vijećima u odabranim zemljama Evropske unije (Poljska, Danska i Portugal)

Nacionalno vijeće za socijalni dijalog Poljske je predstavila g-đa Agata Oklinska (zamjenica direktora, odjeljenje za socijalni dijalog/partnerstvo, Ministarstvo za porodicu, rad i socijalnu politiku).

VSD je čvrsto utemeljeno u ustavnim odredbama (članovi 12/20/59) u kojima je socijalni dijalog opisan kao „osnovno pravo države“. Njegov rad se zasniva i na ključnim pravnim aktima iz 1991 i 2015. godine. Vijeće ne zamjenjuje vladu i parlament po pitanju njihovih ovlaštenja na polju donošenja odluka već je fokusiran na postizanje konsenzusa od ključnim ciljevima ekonomskih i socijalnih politika.

Od ekonomske krize iz 2008. godine, primarna uloga vijeća se odražavala u ublaživanju najgorih efekata te krize na zaposlene i poslodavce uz pomoć krovnih sporazuma koji su se odnosili na makroprobleme u ključnim oblastima poput zapošljavanja, razvoja i održanja poslovanja i formuliranja zakona o radu.

U cilju postizanja ovoga, predsjednik Republike Poljske je lično prisustvovao debatama vijeća od 2013. do 2016. godine. Zakon o socijalnom dijalogu iz 2015. godine je osnažio ulogu vijeća u okviru zakonodavnog procesa i olakšao kako bilateralni tako i trilateralni socijalni dijalog. Tokom ovog perioda, dato je preko 800 mišljenja, uključujući i ona koja su se odnosila na nacрте zakona predložene od strane različitih ministarstava. Vijeće ima pristup Vrhovnom sudu ukoliko ima potrebu za razjašnjenjem pojedinih tumačenja zakona.

U Vijeću je zastupljena široka lepeza predstavnika raznih udruženja poslodavaca i sindikata i nekoliko bitnih ministara iz ključnih tijela vlade. Predsjedavajući vijeća se smjenjuje rotacijom predstavnika konstituenata u Vijeću.

Tokom 2017. godine, Vijeće je postiglo značajne rezultate poput dogovora o Zakonu o radu i Zakona o javnim nabavkama. U junu 2017. godine, predsjednik države je učestvovao na plenarnoj sesiji Vijeća. Još jedan aspekt djelotvornog funkcioniranja vijeća predstavljaju tripartitni sektorski timovi koji se bave bitnim pitanjima ekonomske i socijalne politike i mogućim rješenjima za probleme do kojih bi moglo doći. Trenutno se vodi diskusija o izmjenama i dopunama Zakona o vijeću za socijalni dijalog iz 2015. godine.

Nacionalno vijeće za zapošljavanje Danske je predstavio g-din Joergen Bang–Petersen, glavni savjetnik, Konfederacija poslodavaca Danske

G-din Bang–Petersen je u kratkim crtama opisao danski sistem zapošljavanja i „fleksigurnosti“, kao i nacionalni i regionalni i lokalni sistem organizacije aktivnosti na tržištu rada.

Nacionalno vijeće za zapošljavanje operiše pod pokroviteljstvom Ministarstva za zapošljavanje i predstavlja tijelo koje savjetuje ministra o svim aspektima politike zapošljavanja u svih 8 regionalnih i 98 općinskih tržišta rada u Danskoj.

Vijeće se sastoji od predsjedavajućeg i 24 predstavnika svih socijalnih partnera, općina i Danskog vijeća organizacija za osobe sa invaliditetom. Vijeće je zaduženo za sve veće inicijative koje se odnose na tržište rada, obuku, godišnje ciljeve u oblasti zapošljavanja i pilotiranje šema za integraciju i pristup radnoj snazi.

Tripartitni pregovori vođeni tokom nekoliko godina su rezultirali sporazumima vezanim za tržište rada i planiranje u oblasti radne snage poput sporazuma o penzionoj reformi iz 1987. godine i, kasnije, dva sporazuma postignuta u 2016. godini koja su se odnosila na razvoj obuka i vještina i pitanja integracije na radnom mjestu.

U zaključku, G-din Bang–Petersen je naveo nekoliko ključnih aspekata za postizanje uspješnih ishoda: svi interesi treba da budu zastupljeni, broj učesnika treba da bude ograničen, uloga i odgovornosti konstituenata treba da budu jasne i treba da postoji zakonska osnova, stručni sekretarijat treba biti profesionalan sa pristupom bazama podataka i istraživanjima, kao i posvećenost stranaka postizanju konsenzusa po pitanju koordiniranja njihovih aktivnosti unutar Vijeća.

Socijalno-ekonomsko vijeće Portugala je predstavila g-đa Caterina Braga, viša ekspertica, MOR Portugal. (Bivša generalna sekretarka ekonomsko-socijalnog vijeća Portugala).

Socijalno-ekonomsko vijeće Portugala je osnovano zakonom usvojenim 1991. godine i njegov primarni mandat je da obezbijedi učešće svih socijalnih aktera u donošenju odluka o socijalnim i ekonomskim politikama. On ima konsultativnu ulogu jer daje mišljenja o ekonomskoj i socijalnoj agendi, evropskim institucijama i evropskim fondovima, ali također igra ključnu ulogu u vezi sa pitanjima socijalnog dijaloga i industrijskih odnosa.

Rad Vijeća se odvija u okviru odbora direktora, koordinacionog vijeća i četiri stalna odbora. Najvažniji odbor je Odbor za socijalni dijalog koji se sastoji od 6 predstavnika vlade, četiri predstavnika sindikata i četiri predstavnika poslodavaca.

Samo Vijeće ima 66 članova. Generalno je bazirano na i uključuje predstavnike civilnog društva, ima četiri potpredsjednika i sastaje se šest puta godišnje na plenarnim sesijama. Vrijedi napomenuti da predsjednika Vijeća bira parlament (neophodna je dvotrećinska većina) i da njegov mandat traje koliko i mandat tog saziva parlamenta.

Vijeće je postiglo značajne i impresivne rezultate tokom perioda recesije i u teškim okolnostima koje su uključivale međunarodnu trojku. Vijeće je dalo preporuke oko Nacionalnog plana reformi za 2016 i 2017. godinu, nacionalnog obračuna budžeta i velike reorganizacije lokalnih samouprava, što je uključivalo i preraspodjelu ovlaštenja unutar

općina. Drugi njegovi rezultati se odnose na dogovor oko minimalne zarade, promociju socijalnog dijaloga i poslovne konkurentnosti, socijalne kohezije i smanjenja troškova socijalnog osiguranja na teret poslodavca kako bi se garantiralo zapošljavanje i modernizacija tržišta rada. Također je usvojilo i nekoliko zajedničkih mišljenja o osjetljivima pitanjima.

Vijeće ima ovlaštenje da vrši arbitražu u slučaju radnog spora i da je od 2009. godine to i uradilo u nekoliko navrata.

G-đa Braga je na kraju svog izlaganja istakla da tokom perioda pokrivenog programom prilagođavanja nijednom nije došlo do prekida socijalnog dijaloga.

5. Zatvaranje jaza: Izazovi i potencijalni načini da se oni premoste

Facilitatori ove sesije su bili Cristina Mihes, viši specijalista kancelarije MOR-a u Budimpešti i Kieran Mulvey, međunarodni ekspert i bivši generalni direktor Komisije za radne odnose iz Irske. Fokus je bio na općim i specifičnim nalazima iz izvještaja timova za procjenu stanja i „sažete matrice” koji su bili priloženi u dokumentaciji pripremljenoj za konferenciju.

G-đa Mihes se pozvala na komentare u nacrtu izvještaja i to Odjeljku 3 („Opći nalazi”), kao i izazove i primjere dobre prakse koji su identificirani u izvještaju i koji su bili zasnovani na širokim opservacijama timova za procjenu stanja.

Zajedničko nasljeđe po pitanju sistema radnih i industrijskih odnosa, kulture i prakse socijalnog dijaloga, kao i slične političke agende koje prioritizuju ulazak u EU objašnjavaju, između ostalog, trenutni izbor pravnih i institucionalnih rješenja za omogućavanje tripartitnog socijalnog dijaloga u zemljama regiona. Zemlje pokrivene projektom se suočavaju i sa sličnim izazovima po pitanju osposobljavanja institucija socijalnog dijaloga za djelotvoran i efikasan rad. Generalno, vlade nedovoljno traže mišljenja ekonomsko-socijalnog vijeća i daju povratne informacije o provođenju njegovih preporuka. Nedovoljan kapacitet sekretarijata ga sprječava da pruži odgovarajuću podršku radu vijeća, a ograničen je ili nepostojeći redovan pristup potrebnoj ekspertizi i analitičkim alatima.

Očigledno u svim pojedinačnim zemljama postoji mnogo značajnih izazova po pitanju operativnosti, funkcioniranja, i nivoa aktivnog učešća predstavnika vlade u radu ekonomsko-socijalnog vijeća. Dok je u većini slučajeva zakonska osnova za rad vijeća solidna i podložna periodičnoj reviziji, postoje slučajevi pojedinih zemalja gdje je mandat vijeća morao da se proširi na oblast širu od isključivo pitanja rada.

Nesumnjivo je da su tehnički resursi dati na raspolaganje ekonomsko-socijalnim vijećima krajnje ograničeni i da su, u nekim slučajevima, čak dodatno umanjeni tokom posljednje finansijske krize. Na ovaj izazov se mora obratiti pažnja ukoliko želimo da sama vijeća zadrže svoj kredibilitet na nacionalnom nivou, povećaju svoje operativne kapacitete i uhvate se u koštac sa sve složenijim pitanjima socijalnog dijaloga i njihovog efekta na društvo, i posljedicama globalne recesije na radno okruženje i zapošljavanje.

Prilagođavanje ovakvoj situaciji zahtijeva političku volju i stvarni angažman svih strana u procesu socijalnog dijaloga. To društvima omogućuje da izbjegnu unilateralni, na suprostavljanju zasnovani „po hitnom postupku” pristup kreiranju politika i zakona, kao i planiranju budžeta.

Svim tripartitnim partnerima su bili potrebni veći kapaciteti za angažman oko ključnih prioriteta za održivi napredak i rad u svrhu postizanja zajedničkih ciljeva kako bi se složili oko rješenja i potom se pridržavali tih rješenja. Osim toga, vijeća imaju suštinsku institucionalnu ulogu u ostvarivanju ovih ciljeva pridruživanja EU i ključnim konvencijama MOR-a, i to naročito Konvencijama br. 87, 98 i 144.

G-din Mulvey je naveo glavna uska grla u procesu postizanja uspješnih rezultata rada ekonomsko-socijalnih vijeća. To se uglavnom odnosilo na sljedeće:

- nedovoljno konsultacija ili uključivanja u ranim fazama i nedostatak angažiranja viših zvaničnika vlade;
- nedovoljno „praćenje” rezultata u finalnim fazama;

- zaobilaženje procesa socijalnog dijaloga od strane vlade putem „hitnog postupka“;
- kratki rokovi za izdavanje preporuka kako bi se omogućila detaljna analiza i diskusija, što bi pak dovelo do kvalitetnijih preporuka i konsenzusa;
- duge procedure za kanalisanje preporuka vijeća resornim ministarstvima prvo, a potom na kraju vladi;
- u nedostatku konsenzusa zastoj u diskusiji; i
- nedostatak resursa i tehničke ekspertize u sekretarijatu.

G-din Mulvey je pomenuo specifične preporuke date u izvještajima timova za procjenu stanja i koje je rezimirao kako u nacrtu izvještaja, tako i u „sažetoj matrici“. On se zahvalio timovima za procjenu stanja i nacionalnim ekonomsko-socijalnim vijećima na njihovim stručnim i detaljnim doprinosima u njihovim izvještajima.

Preporuke su date u dva stupca. Jedan je sadržao većinu preporuka datih u izvještajima timova za procjenu stanja, a drugi stubac one preporuke koje su samo vijeća izbrala kao prioritete za akciju i provođenje tokom sljedećih 12 mjeseci.

Republika Albanija je predložila tri specifične preporuke: konsultiranje ekonomsko-socijalnog vijeća u ranim fazama, praćenja napretka na provođenju datih mišljenja i osnaživanje sekretarijata, uključujući i reviziju kriterija reprezentativnosti i propisa vezanih za iste. U slučaju Bosne i Hercegovine–Federacije BiH, preporučeno je usvajanje novog zakona koji bi regulirao rad ekonomsko-socijalnog vijeća. Što se tiče Bosne i Hercegovine-Republike Srpske, u izvještaju tima za procjenu stanja je dato nekoliko specifičnih preporuka. One su se odnosile na: potrebu za većom tehničkom podrškom, osnaživanje procesa kolektivnog pregovaranja, revitalizaciju procesa socijalnog dijaloga, veće učešće vlade na ključnom ministarskom nivou i više jasnoće po pitanju pravila i propisa koji reguliraju rad ekonomsko-socijalnog savjeta. Savjet BiH-Republike Srpske je opredjeljen za rad na kvalitetu procesa socijalnog dijaloga i povećanje broja stalnih odbora Savjeta.

Izvještaj o ESS-u BJR Makedonije je naglasio tri preporuke: povećati nivo tehničke ekspertize koja je dostupna Vijeću (kao što su istraživački centri, akademski krugovi i organizacije civilnog društva); potrebno je uspostaviti procedure koje bi obezbijedile da nacrti zakona i dokumenata i politike od strateškog značaja ne mogu da uđu u skupštinsku proceduru a da ne budu praćeni mišljenjem ili preporukom ekonomsko-socijalnog vijeća; i neophodno je otpočeti kampanju za podizanje nivoa svijesti poslanika i ministara po pitanju njihovog uključivanja u proces socijalnog dijaloga i njegove ishode.

Preporuke izvještaja o procjeni Crne Gore su se fokusirale na nivo učešća ministara, veliki broj članova ekonomsko-socijalnog vijeća koji dovodi do izvjesnog nivoa neefikasnosti u njegovom radu, pojednostavljivanje sistema glasanja i tehničkog kapaciteta. Savjet je odabrao da adresira prve dvije preporuke.

U izvještaju o Republici Srbiji je predložen čitav niz preporuka. Izvještaj je naveo i obrazloženje svake od preporuka sa specifičnim primjedbama i relevantne organe vlasti odgovorne za njihovo provođenje. Preporuke su se odnosile na uključivanje svih strana u ranim fazama procesa konsultacija, podnošenje izvještaja vladi i parlamentu o mišljenjima i razmatranjima ekonomsko-socijalnog vijeća, unaprjeđenje kapaciteta i statusa sekretarijata unutar ekonomsko-socijalnog vijeća i razmatranje revizije pravila konsenzusa u cilju uvođenja sistema kvalificirane većine, potrebu za obezbjeđenjem konstantnog prisustva visokog nivoa vlade kako bi ekonomsko-socijalno vijeće i njegova mišljenja imala potrebni autoritet i potrebu za osnaživanjem procesa kolektivnog pregovaranja, naročito u privatnom sektoru. Savjet je odabrao tri preporuke za dalje provođenje, tj. podnošenje izvještaja vladi i parlamentu o mišljenjima i razmatranjima ekonomsko-socijalnog vijeća, uvođenje zahtjeva za kraći rok za prijem povratnih informacija, i rad na boljem priznanju uloge Savjeta od strane Vlade.

Tim za procjenu stanja za Kosovo (u skladu sa značenjem Rezolucije 1244 VS UN-a) je naveo četiri oblasti u kojima je neophodno djelovati kako bi se povećala djelotvornost ekonomsko-socijalnog vijeća. Naglasili su potrebu za većom vidljivošću uloge i uspjeha vijeća u javnosti, usvajanje komunikacione strategije za ekonomsko-socijalno vijeće, i potrebu za većom tehničkom finansijskom podrškom, i dosljednijim učešćem visokopozicioniranih zvaničnika. ESV se obavezalo da će izraditi i odobriti komunikacionu strategiju za period 2018–2020. i da će osigurati trajne prostorije i budžet za rad.

Rezimirajući, g-din Mulvey je podsjetio na značajan stepen poklapanja ključnih izazova sa kojima se suočavaju sva ekonomsko-socijalna vijeća bez obzira na lokalne okolnosti i ekonomsko okruženje. U kratkim crtama je izložio specifične preporuke za svako ekonomsko-socijalno vijeće kao i obrazloženje preporuka u svakom pojedinačnom slučaju.

6. Panel sesije: Mjesto ekonomsko-socijalnih vijeća u budućnosti socijalnog dijaloga

Posebna sesija, kojom je predsjedavao g-din Youcef Ghellab, šef jedinice za socijalni dijalog u kancelariji MOR-a u Ženevi i u kojoj su učestvovali g-din Vukašin Zogović (Zamjenik generalnog skeretara, Unija slobodnih sindikata Crne Gore), g-đa Belinda Nikolovska (Izvršna direktorica, Organizacija poslodavaca, BJRM) i g-din Goran Neševski (Sekretar ekonomsko-socijalnog vijeća Makedonije) se bavila značajem doprinosa ekonomsko-socijalnih vijeća na polju institucionalne izgradnje nacionalnog procesa socijalnog dijaloga.

G-din Ghellab je izjavio da su u većini zemalja nacionalne institucije zadužene za tripartitni socijalni dijalog uspostavljene tokom perioda od prije 15-20 godina i u socijalnom i ekonomskom okruženju koje se značajno razlikuje od trenutnog. Nova globalna ekonomija se odlikuje masivnim i brzim tehnološkim promjenama i pokreću je četiri glavna pokretača te promjene:

- tehnološke promjene koje uključuju internet i srodne tehnologije;
- sve starija populacija;
- klimatske promjene i njihove posljedice po okoliš, prirodne resurse i proizvodnju hrane;
- i sve intenzivnija globalizacija i njene posljedice po migracije, rastuću nejednakost i rastući broj i obim ranjivih grupa u našim društvima.

Tripartitni panel je predstavio njihove poglede na ulogu koju bi nacionalne institucije za socijalni dijalog mogle da igraju u budućnosti, imajući u vidu masivne i duboke transformacione procese koji se odvijaju u svijetu rada i u radnim okruženjima. Glavna pitanja za paneliste su se fokusirala na izazove i prilike pred institucijama za socijalni dijalog, poput ekonomsko-socijalnih vijeća. Pitanja su i kako bi one mogle da ostanu relevantne i proaktivne i pomognu vladama, sindikatima i organizacijama poslodavaca u postizanju i održavanju konsenzusa u ovim socio-ekonomskim okolnostima koje se tako brzo mijenjaju.

Panelisti su se generalno složili da postoje mnogi i raznovrsni izazovi za društvo, kao i za ponekad različite stavove tripartitnih konstituenata koje oni usvajaju da bi se uhvatili u koštac sa identificiranim problemima. Što se tiče reakcije na stavke koje je iznio g-din Ghellab, učesnici su istakli da trenutno postoje velike poteškoće vezane za postizanje konsenzusa po pitanjima kao što su zakon o radu, određivanje visine zarade u privatnom i javnom sektoru, javnih rashoda vezanih za privatizaciju, zdravstvo, obrazovanje i socijalno osiguranje, kao i otvaranje novih radnih mjesta.

Poslodavci osjećaju da su pod pritiskom vlade zbog pretjeranog broja propisa, nedovoljnih podsticaja za

zapošljavanje i poreza na dobit poduzeća. Sindikati smatraju da zakoni o radu ne brane dovoljno prava radnika, da su strukture za kolektivno pregovaranje ugrožene, kao i da su u nekim slučajevima bile prekršene i konvencije MOR-a.

Učesnici su rekli da su ranije prezentacije panelista iz Poljske, Danske i Portugala o tome kako zemlje EU odgovaraju na slične izazove uz pomoć ekonomsko-socijalnih vijeća ili relevantnih tripartitnih struktura, bile izuzetno informativne i pružile pozitivnu poruku za budućnost. Svi učesnici na konferenciji su se složili da je potrebno ponovo naglasiti ključne Konvencije MOR-a koje se odnose na tripartitne konsultacije, kolektivno pregovaranje, dostojanstveni rad i standarde rada, kao i da je neophodno veće poznavanje i promoviranje ovih sušinskih i važnih konvencija.

7. Budući koraci i preporuke

Identificirano je pet tematskih naslova za diskusije po grupama. Oni su osmišljeni tako da pružaju smjernice i pomažu pri formuliranju ključnih koraka i ciljeva aktivnosti svakog pojedinačnog ekonomsko-socijalnog vijeća.

- Zakonske promjene neophodne za povećanje djelotvornosti ekonomsko-socijalnih vijeća.
- Mehanizmi za praćenje mišljenja i preporuka ekonomsko-socijalnih vijeća i najdjelotvornije metode za saradnju sa kreatorima zakona i politika.
- Izgradnja kapaciteta sekretarijata ekonomsko-socijalnih vijeća
- Programi za podizanje nivoa svijesti kako bi donosioci odluka, parlamenti i šira javnost bili informirani o ulozi ekonomsko-socijalnih vijeća
- Provođenje Konvencije MOR-a o tripartitnim konsultacijama iz 1976. godine (br.144) (međunarodni standardi rada).

Pred sam kraj konferencije su organizirane dvije dodatne sesije kako bi se postigao dogovor o identificiranju ključnih koraka koji bi potpomogli unaprjeđivanje djelotvornosti ekonomsko-socijalnih vijeća i doveli do postizanja održivih i ostvarljivih ciljeva, kako kolektivno i na nivou svih ekonomsko-socijalnih vijeća, tako i na nivou svakog pojedinačnog nacionalnog vijeća. Radne grupe su identificirale sljedeće aktivnosti koje treba da budu poduzete u okviru ESAP projekta u bliskoj budućnosti.

7.1. Podregionalni nivo

1) Organizirati podregionalni seminar o zakonskim rješenjima u cilju unaprjeđenja djelotvornosti ekonomsko-socijalnih vijeća

Mnogi timovi za procjenu su naveli da je potreban viši nivo jasnoće o svrsi i funkciji ekonomsko-socijalnih vijeća. Zbog ove nejasnoće, mnoge vlade i ministarstva ne konsultiraju adekvatno ekonomsko-socijalna vijeća i socijalne partnere o nacrtima zakona i politika. Upućen je konkretan zahtjev za tehničku pomoć za izradu novog zakona o ekonomsko-socijalnom vijeću od strane predsjednika Ekonomsko-socijalnog vijeća Federacije Bosne i Hercegovine.

Svrha ovog seminara bi bila identificiranje pravnih uskih grla koja trenutno otežavaju odgovarajuće i djelotvorno funkcioniranje Vijeća i diskutiranje provodivih rješenja koja će adresirati navedene probleme.

Rok: kraj 2017. godine

2) Razviti podregionalnu obuku i izgradnju kapaciteta za sekretarijate ekonomsko-socijalnih vijeća

Svaka zemlja je izvijestila o operativnim izazovima sa kojima se njeno ekonomsko-socijalno vijeće suočava. Navedeni su različiti razlozi za ovakvu situaciju, ali jedna stvar se iskristalisala tokom sesije na kojoj su učestvovali predstavnici sekretarijata – vijeća su uglavnom preopterećena svojim zadacima, a da nemaju potrebne kapacitete, niti potrebnu podršku.

Poseban regionalni internet sajt posvećen upravo ovoj svrsi bi trebalo značajno da pomogne vijećima kad je u pitanju unošenje informacija, upoznatost sa razvojem situacije na zakonskom planu i rad drugih ekonomsko-socijalnih vijeća. Naveli su da bi im bio potreban poseban program obuke kako bi naučili nove vještine, naročito imajući na umu tripartitnu prirodu konstituenata koje treba da servisiraju u vijećima. Smatrali su da je važno da se kreira „stručna zajednica” u okviru koje bi pružali podršku jedni drugima i dijelili informacije i iskustva.

Rok: kraj 2017. godine

3) Podregionalna konferencija na kojoj bi se podijelile informacije o realizaciji datih preporuka

Učesnici su smatrali da bi bilo važno za kohezivnost projekta da se održi i propratni seminar kako bi pojedinačna ekonomsko-socijalna vijeća podijelila informacije o provođenju preporuka koje su izdvojili na ovoj konferenciji.

Ovo bi također omogućilo priliku ekonomsko-socijalnim vijećima da zajedno identificiraju druge problematične oblasti na koje bi se trebalo fokusirati u budućnosti.

Rok: kraj 2018. godine

7.2. Aktivnosti organizirane između kolega**1) Organiziranje posebnog „Dana informiranja o ekonomsko-socijalnom vijeću” za parlamentarce.**

Tako bi ih ukratko obavijestili o programu rada i podigli nivo svijesti parlamentaraca o radu ekonomsko-socijalnog vijeća. Projekat će istražiti mogućnost učešća evropskih parlamentaraca.

Rok: kraj 2018. godine

2) Seminar za učenje od kolega gdje bi Republika Srbija i Bosna i Hercegovina – Republika Srpska razmijenile iskustva. Podijelila bi se iskustva i primjeri dobre prakse vezane za rad specijaliziranih stalnih odbora i njihovu djelotvornost u hvatanju u koštac sa pitanjima šire politike.

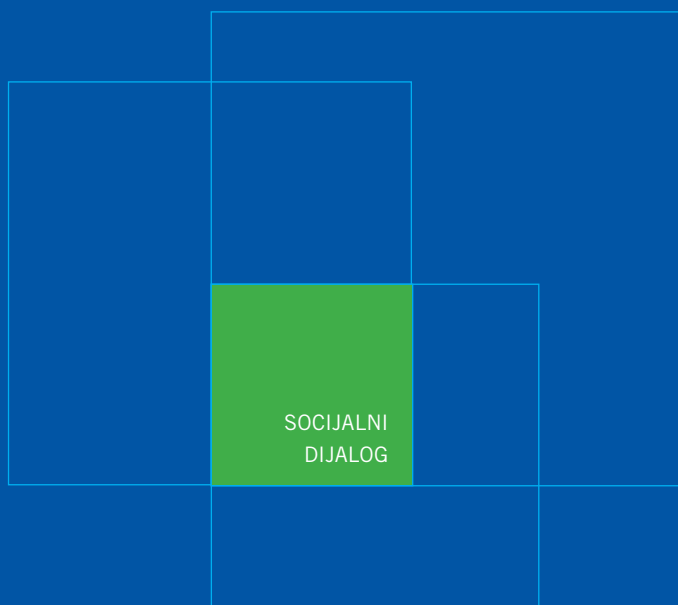
Rok: kraj 2018. godine

3) Seminar za učenje od kolega gde bi ESS BJR Makedonije podijelio sa NVR-om Republike Albanije svoje praktično znanje. Seminar bi se fokusirao na uspostavljanje mehanizma za praćenje preporuka NVR-a.

Rok: kraj 2018. godine

ANEKS

Procjena stanja ekonomsko-socijalnih vijeća na Zapadnom Balkanu

Sažeta matrica

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
REPUBLIKA ALBANIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Tripartitne specijalizirane stalne komisije za podršku radu Nacionalnog vijeća za rad (NVR) • Uključenost NVR-a u reviziju Zakona o radu • Javnost i mediji imaju uvid u rezultate plenarnih sesija i diskutirana pitanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Predstavnici ministarstva neredovno prisustvuju sastancima ili im uopće ne prisustvuju. • NVR nije zvanično uključen u rad parlamenta ili drugih nacionalnih tijela poput Nacionalnog ekonomskog vijeća ili Investicionog vijeća Albanije. • Neophodno je ponovno razmotriti sastav NVR-a i broj predstavnika konstituenata. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vlada treba da osigura konsultiranje NVR-a u ranijim fazama. 2. Sekretarijat NVR-a treba pratiti provođenje preporuka NVR-a sa relevantnim ministarstvom i vladom. 3. Vlada treba unaprijediti ljudske i tehničke kapacitete sekretarijata i obezbijediti više stručnih obuka za članove i sekretarijat NVR-a. 4. Vlada i socijalni partneri bi trebalo da se dogovore oko paketa objektivnih pokazatelja koji su lako provjerljivi, gdje bi se ti kriteriji formulirali u obliku propisa (npr. posebnog zakona) kao i da usklade nivoe reprezentativnosti u NVR-u kako bi se maksimalno povećalo dejstvo njegovih rezultata. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dogovor Vlade i socijalnih partnera oko paketa objektivnih, lako provjerljivih kriterija reprezentativnosti gdje bi se isti formulirali u obliku propisa (npr. posebnog zakona) i uravnotežio nivo reprezentativnosti u NVR-u kako bi se maksimalno povećao uticaj njegovih rezultata. 2. Neophodno je uspostaviti sistem za praćenje tako da NVR može procijeniti stepen do kojeg Vijeće ministara postupa po njihovim preporukama.

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
<p>BOSNA I HERCEGOVINA</p> <p>ESV Federacije Bosne i Hercegovine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vijeće se redovno sastaje. • ESV revidira i prati implementaciju kolektivnih ugovora. • Sve strane imaju predstavnike na visokom nivou. • Sastanci o „tematskim pitanjima“ 	<ul style="list-style-type: none"> • ESV može da se bavi stavkama iz široke lepeze socio-ekonomskih pitanja, ali u praksi je isključeno iz debate o ključnim ekonomskim reformama. • Pristup diskusijama skupštinskih odbora je ograničen. • Tripartitni konsenzus se rijetko postiže. • Nedostatak nezavisnosti i finansiranja sekretarijata. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vlada i socijalni partneri treba da se dogovore o posebnom zakonu o ESV-u, a treba obezbijediti i jasno razumijevanje uloge, uspostavljanja i procesa konsultacija sa ESV-om, kao i njegovih ovlaštenja. 2. Vlada treba uspostaviti zakonsku obavezu ministarstava da konsultiraju ESV u procesu pravljenja nacrtu zakona i politika. 3. Vlada treba obezbijediti nezavisno budžetiranje, odvojeno od Ministarstva za rad, u cilju jačanja nezavisnosti ESV-a i njegovog sekretarijata. 4. Obuka i informiranje za članove ESV-a kako bi se unaprijedila uloga i uticaj ESV-a. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ESV inicira tripartitne konsultacije i dogovara se oko nacrtu zakona o ESV-u FBiH. 2. ESV provodi aktivnosti usmjerene na podizanje nivoa svijesti o ulozi vlade kao promotera, pomagača, regulatora provođenja socijalnog dijaloga u ključnim ministarstvima.

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
BOSNA I HERCEGOVINA ESS Republike Srpske	<ul style="list-style-type: none"> • Predsjedavajući se imenuje na rotacionoj osnovi. • ESS promovira kolektivno pregovaranje. • Prije 2016. redovno održavali sastanke • Sastanci su javni i privlače pažnju medija 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepovjerenje između strana u ESS-u • Prisustvo predstavnika vlade i ministarstava nije dosljedno, a neka ministarstva ne učestvuju u radu ESS-a niti mu dostavljaju na mišljenje nacрте zakona ili nove politike • Teškoće po pitanju dogovaranja oko zajedničke agende, rijetko se sastaju i nedostatak rezultata postignutih konsenzusom • Polarizirane debate u vezi sa usvajanjem skorašnjeg Zakona o radu • Nema kolektivnog pregovaranja u privatnom sektoru i pitanja u vezi priznavanja sindikata • Specifični problemi sa realizacijom preporuka ESS-a na nivou parlamenta. <p>Napomena: Udruženje poslodavaca nije prisustvovalo procesu procjene stanja</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Treba povećati broj predstavnika u ESS-u. 2. Vlada treba povećati tehničke i ljudske kapacitete kao i nezavisnost kod budžetiranja. 3. ESS treba uspostaviti više tripartitnih specijaliziranih stalnih komisija (trenutno samo dvije koje se bave bezbjednošću i zdravljem na radu i radom na sivo). 4. Socijalni partneri trebaju poduzeti mjere da se unaprijedi kolektivno pregovaranje u privatnom sektoru. 5. Treba ponovo izgraditi povjerenje među stranama, a treba oživjeti i proces socijalnog dijaloga. 6. Vlada u cjelini treba ispunjavati svoje obaveze konsultiranja po pitanju ključnih zakona, politika i strategija. 7. Postojeći pravilnik o radu ESS-a treba biti revidiran kako bi se postigle veća jasnoća i opća djelotvornost. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ESS treba povećati broj tripartitnih stalnih komisija. 2. ESS treba eliminirati pat poziciju u procesu socijalnog dijaloga.

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
<p>BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Savjetodavna uloga ESS-a u procesu usvajanja i ratifikacije Konvencija MOR-a • Tripartitne specijalizirane stalne komisije za podršku radu ESS-a za ključna pitanja (npr. radni odnosi i zapošljavanje, minimalna zarada, društveno odgovorno poslovanje) • Dva predstavnika socijalnih partnera su članovi Sekretarijata ESS-a 	<ul style="list-style-type: none"> • Ograničeni tehnički kapaciteti sekretarijata i stalnih komisija • Slabo prisustvo viših vladinih predstavnika • Ograničeno konsultiranje i slab uticaj na ekonomske reforme, a socijalni dijalog uglavnom ograničen na pitanja iz oblasti rada. • ESS je nedavno uspostavljen i treba da izgradi svoju reputaciju u društvu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ESS treba unaprijediti saradnju sa istraživačkim institutima, akademskim krugovima, drugim organizacijama civilnog društva kako bi dostigao viši nivo tehničke ekspertize. 2. Vlada treba donijeti i implementirati procedure kako bi se onemogućilo razmatranje pravnih i strateških dokumenata od općeg ekonomskog i socijalnog interesa prije nego što ESS da svoje preporuke. 3. ESS treba raditi na podizanju nivoa svijesti o ulozi vlade u podsticanju socijalnog dijaloga, i to sa ključnim ekonomskim ministarstvima i poslanicima. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ESS treba unaprijediti saradnju sa istraživačkim institutima, akademskim krugovima, drugim organizacijama civilnog društva kako bi dostigao viši nivo tehničke ekspertize. 2. ESS treba inicirati izmjene procedura kako bi se osiguralo da nacrti zakona i strateški dokumenti budu praćeni preporukama ESS-a prilikom podnošenja Skupštini.

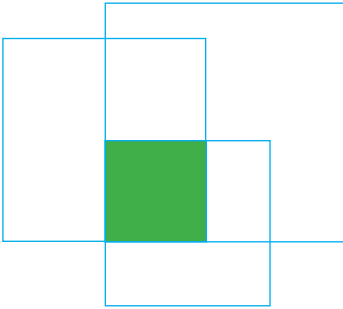
DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
CRNA GORA	<ul style="list-style-type: none"> • SES obezbjeđuje institucionalizirani proces kolektivnog pregovaranja • Dobar dijalog i uzajamno povjerenje postoji između partnera. 	<ul style="list-style-type: none"> • Potrebno je adresirati obim zastupljenosti svake strane u savjetu kako bi bio funkcionalniji. • Tehničkom sekretarijatu su neophodni veći resursi. • Potrebno je revidirati sastav grupe predstavnika vlade, pošto su zastupljeni predstavnici samo jednog ministarstva (Ministarstva za rad i socijalna pitanja). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vlada treba obezbijediti značajnije tehničke resurse SES-u. 2. Vlada i socijalni partneri trebaju obezbijediti jasniju sliku ovlaštenja SES-a kao i nivoa učešća ministarstava. 3. Vlada i socijalni partneri trebaju razmotriti obim SES-a i imenovanje nezavisnog predsjedavajućeg. 4. SES treba pojasniti pravila i procedure glasanja. 5. Dostupnost veće podrške stručnjaka u vezi sa ključnim socio-ekonomskim pitanjima. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Smanjenje broja predstavnika svake strane u SES-u na maksimalno 8 po strani. 2. SES uključuje visoke službenike ključnih ministarstava djelokrugom rada na polju razvoja privrede i poduzetništva.

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
REPUBLIKA SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Dobro uspostavljene interne strukture podrške sa internim Kolegijumom i četiri specijalizirana stalna odbora u Savjetu • Aktivno angažiranje socijalnih partnera u radu SES-a • Predsjedavajući se smjenjuje na rotacionoj osnovi iz redova tripartitnih konstituenata • Domaćin konsultacija o procesu pristupanja EU i evropskim integracijama • Sastanci na mjesečnom nivou 	<ul style="list-style-type: none"> • Djelotvornost SES-a je vezana za puno učešće premijera i drugih ministara. • Zaobilaženje SES-a usljed donošenja političkih odluka "po hitnom postupku" podriiva njegov autoritet. • Uloga socijalnih partnera nije u potpunosti prepoznata ili se ne cijeni, a javlja se pitanje povjerenja. • Kratki rokovi za debate i konsultacije. • Ograničeno prepoznavanje značaja uloge SES-a u procesima kreiranja politika i zakona. • Ograničeni resursi za stalne radne grupe i sekretarijat. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potrebno je da resorna ministarstvo rano uključe socijalne partnere u aktivnosti tripartitnih radnih grupa za pravljenje nacrtu zakona i politika koje se odnose na ekonomske reforme. 2. Vlada i parlament treba da zahtijevaju da prijedlozi zakona budu praćeni preporukama SES-a kad se podnose i diskutiraju u parlamentu. 3. Vlada treba obezbijediti da se mišljenja SES-a prosljeđuju i vladi i relevantnom ministarstvu, koje pak treba imati kraći rok za davanje odgovora. 4. U slučaju da konsenzus nije moguć, SES treba da usvaja preporuke glasanjem, na osnovu kvalificirane većine. 5. Treba povećati minimalni kvorum za sastanke SES-a. 6. U preporukama SES-a treba navesti i mišljenja koja se ne slažu sa većinom. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. SES inicira potrebne mjere kako bi osigurao da nacrti zakona i strateški dokumenti budu praćeni preporukama i mišljenjima SES-a kad se podnose parlamentu. 2. SES prosljeđuje svoje preporuke istovremeno i vladi i relevantnim ministarstvima, i inicira proceduralne promjene sa vladom kako bi vlada imala kraći rok za davanje odgovora. 3. SES i socijalni partneri traže da vlada u potpunosti prizna Savjet kao nacionalno tripartitno savjetodavno tijelo i poveća njegov budžet.

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
REPUBLIKA SRBIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Dobro uspostavljene interne strukture podrške sa internim Kolegijumom i četiri specijalizirana stalna odbora u Savjetu • Aktivno angažiranje socijalnih partnera u radu SES-a • Predsjedavajući se smjenjuje na rotacionoj osnovi iz redova tripartitnih konstituenata • Domaćin konsultacija o procesu pristupanja EU i evropskim integracijama • Sastanci na mjesečnom nivou 	<ul style="list-style-type: none"> • Djelotvornost SES-a je vezana za puno učešće premijera i drugih ministara. • Zaobilaženje SES-a usljed donošenja političkih odluka "po hitnom postupku" podriiva njegov autoritet. • Uloga socijalnih partnera nije u potpunosti prepoznata ili se ne cijeni, a javlja se pitanje povjerenja. • Kratki rokovi za debate i konsultacije. • Ograničeno prepoznavanje značaja uloge SES-a u procesima kreiranja politika i zakona. • Ograničeni resursi za stalne radne grupe i sekretarijat. 	<ol style="list-style-type: none"> 7. SES treba unaprijediti saradnju sa akademskom zajednicom, istraživačkim institutima i organizacijama civilnog društva tako da stalne radne grupe mogu iskoristiti njihovu ekspertizu. 8. SES treba dozvoliti članovima akademske zajednice, istraživačkih instituta i organizacija civilnog društva da učestvuju u radu stalnih radnih grupa bez prava glasa 9. Vlada treba u potpunosti priznati Savjet kao nacionalno tripartitno savjetodavno tijelo 10. Kako bi ojačao kolektivno pregovaranje, naročito u privatnom sektoru, bar jednom godišnje SES bi trebalo da diskutuje o stanju kolektivnog pregovaranja, kao i statusu i provođenju kolektivnih ugovora na različitim nivoima. 11. Potrebno je da Vlada obezbijedi povećanje resursa što bi odražavalo povećani nivo aktivnosti SES-a. 12. Odgovarajuća zastupljenost vlade na sastancima SES-a treba da bude obezbijeđena i time dovede do boljeg 	<ol style="list-style-type: none"> 1. SES inicira potrebne mjere kako bi osigurao da nacrti zakona i strateški dokumenti budu praćeni preporukama i mišljenjima SES-a kad se podnose parlamentu. 2. SES prosljeđuje svoje preporuke istovremeno i vladi i relevantnim ministarstvima, i inicira proceduralne promjene sa vladom kako bi vlada imala kraći rok za davanje odgovora. 3. SES i socijalni partneri traže da vlada u potpunosti prizna Savjet kao nacionalno tripartitno savjetodavno tijelo i poveća njegov budžet.

DRŽAVA	DOBRA PRAKSA	IZAZOV	PREPORUKE	PREPORUKE KOJE JE DOTIČNO VIJEĆE IZABRALO ZA PROVOĐENJE
<p>KOSOVO (u skladu sa značenjem Rezolucije 1244 VS UN-a)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Vijeće je formuliralo preporuke i dogovore o ključnim pitanjima, npr. minimalna zarada, strategija zapošljavanja i opći kolektivni ugovor tokom 2014. Čini se da socijalni partneri usvajaju zajedničke stavove o pitanjima u agendi. Predstavnici vlade uključuju i pet značajnijih ministara 	<ul style="list-style-type: none"> Potreba za stalnim prostorijama i specifičnim budžetom za rad Vijeća kao što je i dato u zakonu. Vlada treba da bude proaktivnija, tako što će davati više prijedloga i pokretati veće inicijative. 	<ol style="list-style-type: none"> Veća javna vidljivost uloge i uspjeha ekonomsko-socijalnog vijeća. Potrebno je osmisliti komunikacionu strategiju za Vijeće. Potrebno je obezbijediti dodatnu tehničku podršku i finansiranje za Vijeće. Potrebno je da se predstavnici vlade više angažiraju u okviru vijeća. 	<ol style="list-style-type: none"> Vijeće će izraditi i odobriti svoju komunikacionu strategiju za period 2018–2020. Vijeće će obezbijediti stalne prostorije i budžet za svoj rad.

U okviru projekta „Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja“ (ESAP) kojeg finansira Evropska unija (EU), MOR je osmislio i upravljao sveobuhvatnom procjenom stanja strukture, funkcioniranja i djelotvornosti postojećih ekonomsko-socijalnih vijeća (ESV) na Zapadnom Balkanu.

Procjene su izvršili timovi za procjenu stanja sastavljeni od članova ESV-a koji učestvuju u ESAP projektu uz podršku i smjernice MOR-a.

Ovaj dokument je zasnovan na izvještajima pojedinačnih zemalja koje su izradili timovi za procjenu ESV-a i predstavlja analizu nalaza i preporuka. Osim toga, ovaj izvještaj opisuje praktične aranžmane procesa procjene stanja i korake koje treba poduzeti u vezi sa provođenjem odabranih preporuka.